

Ока, ойлан, көпелт, иле етир!

1/98

*Айда бир гезек чыкян ве интернет аркалы яйрадылян эркин нешир.
Эсасландыран Ё. Аннагурбан. 1998-нэжи йылың ноябрында Норвегияда чап эдилип башланды.*

Мазмуны

- ◆ Команда
- ◆ Ах, башлыклар
- ◆ Беглик етдирмежеге огшаяр
- ◆ Гахрымандыр үч гезек
- ◆ Кайыл болсаң...
- ◆ Питнечи харбылар кимлер
- ◆ Түркмен газетлери
- ◆ Аркаңы өзүне диремели
- ◆ Дүнійә жемгыетчилигине йүзленме
- ◆ Түркмениң ызы ярармыка
- ◆ Кимиң гөзи чыкмалы
- ◆ Геп жайда дәл
- ◆ Халк адалат ислейәр
- ◆ ГДА-ны жанландырмак башардармы
- ◆ Көшк дегишмелери

ОКЫЖЫЛАРА ЙҮЗЛЕНМЕ

XX асырың аягы! Дүниә от якдырмадык Рус империясы даргаяр. Арап дөвлетлери яраг шайыны тутяр. Саддам Хусейин Америка юмрук ченейәр. Хиндистан, Пақыстан ялы ызагалак дөвлетлер ядро ярагыны сынаг эдйәр. Овганыстан от ичинде. Ысламы йүзүне перде эдинен талыплар Эйрана сүйкенйәр. Дүниә тутушлығына бәхбит базарына өврүлйәр. Алдым-бердимли гөреш гидйәр... Шейле дөвүрде-де биз өзбашымыза юртлы, дөвлетли болдук. Эмма бизиң башымыздан инен диктатура бу багтың хөзирини гөрмәге пурыжа бермеди. Овганыстан, Ырак ялы ерлерде яшаян түркменлер от-ялның ичинде, Эйранда-Пақыстанда яшаян түркменлер хак-хукуксыз, Түркменистаның ичиндәки түркменлер эрк-ыгтыярсыз. Бизи өз ичимизден етишен диктатор халк хөкмүнде шол өңки дагыныклықда, аң-үшүк тайдан говшак, милли идея, ил-юрт, ата ватан ялы сүтүнлик мукаддеслиге гезек геленде-де жебислешмек медениетиниң дережесине гөтерилип билмедик махлуклар сүрүси ялы эдип сакламак ислейәр. Акылдан-пайхасдан, дана сөзлерден, пәхимден долы түркмен дили адамларың өзара дүшүнишмеги, иң важдып меселелерде бир пикире гелмеги үчин дарлык эдер, олар хич хачан өзара дил тапып билмезлер дийип пикир эдйән шекилли, башизм билен баш айлан боляр. Эмма түркмен бу пыррылдыга юрдуң ичинде-де, дашында-да дүшүнийәр ве ажы йылгыряр.

Метбугат сахыпасында жеделлешмек, пикир чакышдырмак, шонуң билен бирликде-де дискуссия алып бармагың, хакыката етемегиң ве шол хакыкаты иле етирмегиң нусгаларыны гөркезмек ялы важдып меселелерде топланан тежрибелери гиңелтмек билен, биз өз неширимизде халк көпчүлигиниң мейиллерини аңлатмак ислейәрис. Бизиң пикиримизче, диктатураның көр умытларыны өдәп, онуң пелтели чырасына яг дамдырып гелмегимизи бес этжек гүнүмиз дашда дәл. Хәзир не азат газетимиз бар, не журналымыз. Сөз, метбугат азатлығы угрунда гөрешмек дине журналистлериң хем языжыларың ишидир өйдйәнлеримиз хем етерлик. Йөне бу хили дүшүнжәниң халкы юмруга гысмак, пенжеде сакламак учин дийсен аматлыдыгына дүшүнийәнлеримиз хем кән. эгер өз дөвлетимизи гуруп хем беркидип билмесек, масгарачылыклы даргажагымыза, орта асырлара гайдып барып, ойнатгы патыша ясанмак, онуң шанына айдым айдып, даш шекиллерини дикип, өңүнде тагзым этмек билен гутарныклы агта гуллара өврүлип гитжекдигимизе хем аңымыз етйәр. Шонуң үчинем bize тиженмек герек. Муны эййәм хич киме дүшүндирмек герек дәл.

Биз адатча юрт тозды, илат галлач галды, тутушлығына аланында кичижик бир тайпаның мөчберине ченли азалан, бүтин тарых бойы гыргындан хем дагыныклықдан гөзи ачылмадык түркмен халк, миллет дережесине гөтерилип билмедик шекилли, шол өңки эгбар ягдайындан чыкманы башарман гелийәр диййәрис. Эмма онуң пайына бүтин тарых бойы хем, хәзирем агыр сөвешлериң, кын ягдайларың дүшендигини, шейле ягдайда-да онуң өзболушлылығыны, ата-баба түркмене

махсус сыпатларыны саклап гелйәнлигини, намартлыгы хем яранжаңлыгы, ачгөзлуги хем еңлеслиги халамаянлыгыны беллемек герек. Догры, бизиң ата-бабаларымыз бай тарыха хем уллакан юрт ерине эеди. Деңзи, дагы, гумы, чөли, дерялары хем баглары, өри мейданлары хем ерасты байлыклары барды. Эмма шу гүнем бизиң байлыгымыз, ер-юрдумыз аз дәл. Эмма тәзе түркмен дөвлетиниң башындакы бисоватлар бу багты горарадан эжиз. Не идили гошун дөредип билди, не канунчылыгы ёла гойды, не-де дүниә жемгыетчилигиниң хорматыны газанып билди. Гайта терсине, дөрт миллиондан сәхел говрак халкы ач даңып, түрмелере габап, ишсиз йыкып, нешекеш эдип, юрды талана берди. Шейле агыр сыясы-ыкдысады шертлерде, формасы хем мазмуны тайдан хәзирки бисоват хөкүмете оппозицион нешир болан “Юрды” эсасландырмак билен, биз кимдир бирлерине питжиң атмагы, кимдир бирлери билен харчаңлашмагы ниет эдинмейәрис. Терсине, жуда чаклаңжалыгына гарамаздан, “Юрдуң” сахыпалары bize ил аладаларына өңкүден-де бетер имрикмәге, ил диенлер билен жебислешмәге, озалкы эдилен оңат ишлериң үстүни етирмәге, гөйберилен сөвликлери дүзетмәге, Түркменистандакы информация гахатлыгының, башгача пикир йөрөтмек гадаганлыгының гаршысына дурмага, халкың йүзе чыкарып билмейән, йөне ичинде бар болан пикирлери яйратмага ярдам берер дийип умыт эдйәрис.

4-нжи сентябрда Ашгабатда Түркменистаның Демократик өсүш партиясының лидери Дурдымырат

Хожамухаммедин нәбелли адамлар, ягны диктатор режимиң хақына тутма желлатлары тарапындан урлуп-енжилмеги, соңра, танкчылар гүнүнде, диктатор хөкүмет билен дүшүнишмәге угран харбыларың бир топар бигүнә адам билен билеликте атылып өлдүрилмеги ялы диере сөз, айдарга геп тапдырмайаң фактлар диктатор хөкүметиң хениз өз тогсан-тогсан биринжи йыллардакы чага чырчыгындан чыкмажагының, белки-де өлүмликли дертден аңсат гутулмажагының аламаты. Түркмен ёлбашчылары таякларыны ташлап, ягны халкы гоюн сүрүси, үзлерини чопан хасапламаларыны бес эдип, келле билен ишлемәни, дөвлети юмрук билен дәл-де, бейни билен доландырманы өвренмеселер, өвренмек ислемеселер я-да муңа дүйбүнден укыпсыз болсалар, гүнәни халкдан, башга пикирлилерден гөзлемели дәл, озалы өзлеринден гөзлемели. Халкың депесинден басып, башга пикирлилери уруп-енжиң, дәлиханалара хем түрмелере дыканың хем хабар серишделеринден чагаңам ынанмажак самахыллыларыны эңтерениң билен бакы хәким болуп болмажагына, гайта яман гүңе дүшжегиңе акыл етиржек болмалы.

Башга пикирлилере гүзап берилдигиче, демократик йөрелгелерин өңүне бөвет басылдыгыча юртда коррупция, талаңчылык, тозгунчылык көпелйәр, халк гедай дүшйәр, ишсизлик артыр, ахлак юкаляр ве ики тарапыны деңләң адамлар, женаятчылык көпелйәр. Бу болса ислендик хөкүмет үчин, шонуң билен бирликде диктатор режим үчинем ховплудыр.

Ата Ватан Түркменистан хәзир хақыкы тозгунчылыгы, талаңчылыгы, гедайчылыгы башдан гечирйәр. Биз бу ягдайдан диңе сагдын пикир, дуры акыл билен чыкып билерис. Мунуң үчин

болса, озалы ил болуп акыллашмак лазым. Шу нукдай назар биленем биз өз пикирлеримизи, гысга хем дүшнүкли, түркмен ёлбашчыларының гарамаяклар атландырян халкына аңъетерли дережеде йөнекей гөрнүшеде ызыгидерли иле хөдүрлемекчи. Бу иши голдан хем оңа

гошулышан прогрессив пикирли адамларың әхлисине өңүнден миннетдарлык билдирйәрис. Хәзирликче материалларың әхлисиниң өз галамымыза дегишли боланы үчин өтүнч сораярыс.

Ё. Аннагурбан.

Портрете штрихлер

КОМАНДА

Ныязов хем онуң ордасы хакында хеммә белли ве о диен мәлим болмадык пикирлер.

Туркмениң “Йигиди достундан тана” дейип бир сөзи бар. эйсем, бизиң президентимизиң достлары кимлер? Хас догрусы, ТП-ниң төверегинднки адамлар нәхили адамлар? Олардан нәме гарашып ве нәмә гарашман болар? Аслында, Ныязовың командасы дейилйән нәхили зат? Бу команданың гечмиши нәхили, гелжеги ничик болар? Ол нәхили принциплер эсасында дүзүйәр ве нәмеде сакланяр? Йылда дәл, айда үйтгәп хем ене шол бир өңки дуркуны -- үйтгевсиз ныязовчылыгыны саклап дуран бу команда барада түркмен ил-улусына нәмелер мәлим ве нәмелер мәлим дәл? Хас анык айдыланда, бу ерде акыл билен дүшүнип болмаян, самсыклыга салып дүшүнмән болмаян нәмелер бар? Я-да бу команда я орда гелжекки президент сайлавларыны нәхили гаршылар? Гелиң, шу ве шуңа меңзеш саваллар барада келле дөвүп гөрелиң!

Өңи билен, “ныязовчылык” ве бу сөзүң аңырсында ятан затлар барада.

Мәлим болшы ялы, СССР диен дөвлетиң эсасыны марксчылар хем энгельсчилер, ленинчилер хем сталинчилер тутупды. Йөне бизиңче, марксизм билен ленинизм бир-бириниң довамы дәлди, олар башга-башга затларды. Ягны, бизиң өз шахсы пикиримизе гөрә, марксизм ягшы-яман ылымды, ленинизм хем сталинизм болса, шол ылым йүзе перде эдинен билимсек топарың ганлы үлуды. Бу ёлда илки билен башга пикирлилер ёк эдилйрди, халк табын хем гул ягдайына салынярды. эркин хем азат метбугат барада гүррүңем болмалы дәлди. Лениниң хәкимиет башына гечип-гечмән эркин газетлери япмагы, башга партиялары ёк этмеги хут шунуң үчинди. ёгса ол ак патыша гаршы шол эркин метбугат хем башга-башга партиялар билен биле гөрешипди.

Дарган СССР-иң харабаларының астындан дөрән тәзе гарашсыз дөвлетлериң башыны хем өңки ленинчилер ве сталинчилер тутды. Олар айратын алнан бир юртда дәл, тас өңки СССР-иң хемме еринде хәкимиети эледилер. Нетижедә, СССР заманында ёкары везипели коммунистлер тарапындан ассырынлык билен, ер астындан эдилен огурлык базар гатнашыклары заманында ач-ачан хем бимөчбер бир гөрнүше эе болды.

Большевизмиң бүтин тарыхында ве онуң аренадан гитмегинде эсасы роль ойнан шахсыетпаразлык тэзе дөрән дөвлетлериң эхлисинде диен ялы эсас эдиллип алынды. Жемгыетиң тебигы өсүш канунларыны инкэр эдип, хайсыдыр бир шахсыети гөтергилемек ве шол шахсыетиң эхли меселелери устунликли чөзжегине ынанмага өзүни хем өзгелери межбур этмэге сынанышмак, хут шу алдав, шу ялан билен яшамак ве салгыма чапып өлмек совет адамларының инди гөрмели зады дэлди. Гөтергилениән шахсыетиң эхли меселелери үстүнликли чөзүп билмежеги шол шахсыетиң өзүне-де, оны гөтергилейиннлере-де аянды. Онсоң бу ерде еке-тэк бир зат гөтергилениән шахсыет хем оңа вепадарлык меселеси өңе чыкярды. Гөтергиленинн өзүни еке-тнк саклап билжек задың гөтергилейәнлердигини, өзүниң хут шол гөтергилейжилер билен бир затдыгыны говы билйәрди. Шонуң үчинем ол гөтергилейжилери говы гөйәрди, олары өсдүрйәрди ве сылагларды. Башына иш дүшсе, хатда иле вежера болса-да, огурлыкда тутулса-да горап сакларды. Бу горагдан уссатларча пейдаланян гөтергилейжилер болса, диңе ве диңе өз бэхбитлерини араярдылар, харам-халал байлык топлаярдылар ве илден уйтгешик бир дережели адамлара өврулйәрдилер. Нетижеде, дөвлет хем ил бэхбиди көйүп галярды.

Жемгыетиң тебигы өсүш канунларыны инкэр этмек ве она дерек хайсыдыр бир билимдарсыраян бисовады өңе тутмак, ахыр нетижеде-де шейле бисоватларың улы бир армиясыны эмеле гетирмек, түркменчеден түркменчи сөзме-сөз

тержиме эдениңде, халкы тувмаяк гоймагың гөни ёлуна дүшмек диймекдир. Себәби дийсең, билимдарсыраян бисоватларың доймаз-долмаз армиясыны хич бир халк узак экләп билмейәр. Олар өз доймаз-долмазлыкларыны улы үпжүнчиликли везипе, газанылмадык байлык билен яшырмак ислейәрлер. Хакыкы соватлы адам, халк медениетинден етерлик пай алан адам билимдарсыраян бисоватлар ялы ачгөз хем огры болмаяр. Дөкмәде боляр. Шонуң үчинем биз билимдарсыраян бисоватларың илкинжи сыпаты хөкмүнде ачгөзлуги, везипепаразлыгы, шөхратпаразлыгы, икинжи сыпаты хөкмүнде болса зэхметден гачмак, акыл хем беден ялталыгы, чөңцелик хем күтеклик дийип аркайын айдып билерис. Онсоң олар хич вагт акыл-пайхаса хем билиме даянып билмейәрлер. Өз хәкимликлерини сакламак үчин болса, ислеселер-ислемеселер-де, диңе зорлуга хем сүтеме, ялана хем талаңа даянмалы болярлар. Олар үчин хич бир канунчылык, хич бир тертип-дүзгүн аматлы дөл, диңе өз сөзлериниң ве мейиллериниң канун хөкмүнде кабул эдилмеги аматлы.

Гарк боланы халас этжек болуп, бойнундан гол салдыран халасгәриң дем алып билмән, ахырда гарк болан биле сувуң дүйбүне гидиши ялы, халк өзүниң бисоват эмелдарларыны эклежек болуп, оларың йүзүне гелмежек болуп, дава-женжеле, урша-гыкылыга бармажак болуп тозыр. Өзүниң соватлыдыгына ве халка ёлбашчылык этмэге хаклыдыгына йылларбойы ынандырылан бисоват армия болса, өзүни халкдан ёкары тутмагыны довам этдирйәр. Халкы хем онуң ичинден чыкян адамлары эсгермейәр, олар ёл бермезлик угрунда алдым-бердимли гөреш алып баряр.

Йыкылан СССР-иң территориясында дөрән дөвлетлериң башына билимдарсыраян бисоватлар гелмедик боланлыгында, илки билен СССР-иң даргадан беладан, шахсыетпаразлыкдан ве шахсы вепадарсырамакдан, чөңнеликден ве күтекликден, яландан ве таландан этияч эдилерди. Халкпаразлык ве юртпаразлык өңе сүрлерди. Илки умумы өйүң абаданчылыгы, канунчылыгың беркарап болмагы, адалатлы хем азат жемгыети гурмак барада алада эдилерди. Эмма бу затлар өңки СССР-иң республикаларының аглабасында арзув болуп галды. Руссияда хем Газагыстанда, Өзбегистанда хем Тэжигистанда, Гүржүстанда хем Эрменистанда, Азербайжанда хем Түркменистанда... өңки ленинчилер, шахсыетпаразлыга гол япыжылар үстүн чыкдылар. Ёгса бу дөвлетлериң эхлисинде халк бэхбидиниң адындан гүрленипди. Эмма ене гедай галан халк болды. Ленинчилер болса, компартиядан чыкып, демпартия гирдилер ве компартиядан мирас алан күрсүлерине дине бир эл-аяклары билен дәл, эйсем дишлери билен хем япышдылар. Дерревеи капиталистлере өврүлдилер. Өңки СССР-иң халкларының ганындан хем дабан азабындан дөрнн уммасыз улы эмләк коммунистлерден “доглан” тэзе совет капиталистлериниң баш хем башлангыч маясы болды. Ине, шахсыетпаразлык ве шахсы вепалылыга даянмак, ленинчилигиң ве сталинчилигиң эсасларыны, зорлугы хем сүтеми, яланы хем талаңы довам этдирмек зерурлыгы шу ерден гелип чыкяр. Шейлеликде, түркмен халкыны санлыжа йылда ач хем ялаңач гоян нязовчылык йигриминжи асырда адамзада хем

онуң азатлыгына гаршы эдилен иң улы женаят, ленинчилик ве сталинчилик билен ганыбир гарындаш дийип аркайын айтса болар. Ленинчилердир сталинчилер болса, бүтин тарыхында өз-өзүни ичден иймек ве гемирмек билен мешгул болупды. Хэкимлик угрундакы йити хем соңсуз гөреш оларың дурмушыны гайнагы сынмаян газана өврүпди. Шейдип олар өз өмурлерини көйдүрипдилер. Йөне олар бу хақыкаты хич вагт боюн алмак ислемендилер. Илки өзлерини, соң или алдамак учин азап эдипдилер. Нязовчылыгың бетбагтлыгы хем шу азап билен баглы. Шонуң үчинем ол өз ичиндэки вагшыяна даркашы йыгышырып сакламага чалышяр ве көчелере хем дайхан бирлешиклерине, этраплара хем шэхерлере, эдара-кэрханалара адыны дакдыряр, суратларыны асдыряр, ядыгэрликлерини дикдирйэр, шанына васпнама айтдыряр. Алдыгына ялан сөзлейэр ве ялан сөзледйнр. Бу онуң эдип билжек хем хөкман эднймели екетэк зады. Нязовчылыкда башга ёлам, йөрелге-де ёк. Ондан абаданчылыга хем агзыбирлиге, асудалыга хем азатлыга гарашмак дине салгыма чапмакдыр, башга хич зат дәлдир.

Сэхет Непесович МЫРАДОВ

Команда барадакы анык гүррүңи, гысгача хэсиетнамалары Сэхет Непесовичден, Межлисиң башлыгындан башлаянымызың ики себэби бар. Биринжи себэп, ол Түркменистаның канун чыкарыжы органының, межлисиң, парламентиң башлыгы. Икинжи себэп болса, ол Межлисиң башлыгының демократик, хукук ве дунъеви дөвлетде нэхили болмалы дәлдигиниң иң бир анык мысалы. Галыберсе, Сэхет Непесович Мырадов командадакы иң яшулы адам. Эгер түркмен

эмелдарларының биканунчылыгына бири “Бес!” диймели болса, шол бир адам илки билен Мырадов. Себәби ол муңа канун боюнча-да, түркменчилик боюнча-да хем хаклы, хем борчлы. Эмма бу борч Мырадовың ятса-турса ядына душйәне меңзэнок. Ол өзүниң диңе бир боржруны, везипеде сакланмак хем командабаша яранмак үчин этмели лепбейчилигини билйәр. Түркмен топрагында хукук дәвлетиниң гурулмагы угрунда дәлде, эйсем Мырадовларың гурпланмагы угрунда гөрешйәр. Межлисиң ерине етирижи хәкимиетиң ишини макуллап-макулламазлык, зерур болан халатында юрдуң Министрлер кабинетине ынанмазлык билдирмек ялы улы ыгтыярлыкларыны президенти дәвлет сылаглары билен сылагламак, оңа хорматлы атлары, харбы атлары ве тапавутландырыш атларыны дакмак ялы диңе ве диңе шахсыетпаразлыга ёл ачян икийүзлилиге чалышяр хем-де мунуң үчин мүйн этмелидирем өйденок. Ныязовың дәреден тәзе түркмен байларының бири, Сәхет бай болан болуп йөр. Хут шу тетелли тәзе байлар себәпли хем биз башдан-аяк ныязовлашдырылан Түркменистанда эркисиз хем ыгтыярсыз галярыс. Эрк-ыгтыярың бары Түркменбаша берилди. Көчелер хем дайхан бирлешиклери, этрап меркезлери хем шәхерлер, асыл бар барлык Түркменбашы. Бу “башылашдырмак” беласы Мырадовың адындан ёлбашчылык эдилйән Межлис тарапындан канунлашдырыляр. Хас түркменчеләп айдыланда болса, Мырадов ве онуң жүби парламенти хәзирки тозгун ве гарып Түркменистандакы әхли биканунчылыклары канунлашдырмак

хем-де диңе өз жүбүсини долдураныны билмек билен мешгул. Диктатора болса гереги шу. Шонуң үчинем ол иң улы гайгысы тәретини сакламак болан нәсаг гоҗаны, биреййәм хорматлы дынч алша гитмели адамы инди энчеме йыллар бәри Межлисиң башлыгы эдип сакляяр. Бу дәврүң ичинде команда бир топар везипе чалшыкларыны башдан гечирсе-де, Мырадов силтенмән-чайканман отыр. Бу хут шейле-де болмалы. Себәби ныязовчылык “Ады бар-да өзи ёк, өзи бар-да йүзи ёк” дийилйән адамлары өз мәхрибан эне-атасындан хем эй гөрйәр. Олары ниреде болса гөзләп тапяр ве өсдурйәр. Мунуң терсине, ныязовчылык ниреде бир ылым-билимли, инициативалы, сагдын пикирли хем догручыл адамлары гысажа саяяр хем дәвуп ташляяр.

Түркменистаның Баш канунына, Конституция ынансаң, Мырадов тарапындан ёлбашчылык эдилйән межлисе президентиң, Межлисиң, Халк векиллериниң сайлавларыны беллемек, сайлавлары ве референдумлары гечирмек барадакы Меркези комиссияны дәретмек... ялы бир топар ыгтыярлыклар берлен. Йөне Түркменистанда Конституция бир зат диййәр, дурмуш болса башга зады гөркезйәр. Мырадовчы межлисиң демократик дәвлетде белленен мөхлетде президент сайлавларыны гечирмелидиги барадакы хакыкаты халкың ядындан-оюндан чыкармак үчин алып барян ишлери бу айдылана айдың бир мысалдыр.

Аслында, Сәхет Непесович Мырадовың Межлисиң башлыгы ялы улы жогапкәрчиликли везипә белленмеги хем везипеде сакланмак боюнча чайканып дуран Түркменистанда рекорд нетижелер газанмагы төтәнден дәлдир. Ол барып-ха етмишинжи йылларда университетиң ректорыды ве ёкары окува гирмек ислейәнлери эне-

атасының пулуна я-да ёкары везипели таншына гарап сечип алмага ёлбашчылык эдйёрди. Томсуна университетиң агзы окува гиржек яшлардан мыг берерди, эмма говы тайярлыклы яшлар дёл-де, эйсем, диңе Мырадовың списогына дүшенлер студент боларды. Хер йылам нырхлар ёкары галарды. Нетижеде, университетде башланан бу ёвуз дерт республиканың бейлеки окуп жайларына хем яйрады. Шол йыллар университетиң хукук факультетине, ил ичинде айдылышы ялы, прокурорчылыга окува гирмек үчин секиз-он мўң рубль бермелиди. Шейлелике, бу факультет узак йылларың довамында ёлбашчыларың ве пуллуларың факультетине айландырылды. Ил ичинде “Сырты кндилериң окувы” дийип ат алды. Республиканың иң ёкары ёлбашчысы Гапуровдан башлап район, колхоз ёлбашчыларына ченли, гараз, хер бир “ёзүни оңаран” чагасыны хукук факультетине салды. Нетижеде, пул билен гирип, пул билен окуп гутаран башлык ве бай огуллары судлара, прокуратура, КГБ-ё хем милиция ише ерлешип, окува гиренлеринде эден чыкдажыларыны өдемёге гиришдилер. Оларың мэхрибан ректоры Сэхет Непесович болса, ёң-ё бисоват хукукчылары етишдирди, индем оларың биканун ишлерини канунлашдырар.

Түркменистаның Межлисиниң башлыгы Мырадовың портретине штрихлери Чүли жулгесинде болан бир вака билен жемлесек бар зат дүшнүкли болармыка дийён.

Ине саңа салкын саялы Чүли, буз ялы чешме. Токай горагчысы чешмёниң ялпак еринде машын ювуп дуран пьяданың үстүнден гелйёр ве ондан машыныны сувдан чыкармагы

талап эдйёр. Машының эеси дергазап болуп: “Сен мунуң кимиң машыныдыгыны билйёнми? Бу Мырадовың машыны” дийёр. Токайчы болса оңа: “Кимиңкем болса, чешмё салып ювмак боланок” дийёр. Финал болса шейле - эртеси токайчыны ишден бошадярлар хем алты-еди ай голай-голтумда гөрүнмезлигини маслахат берйёрлер.

Мырадовың командада узак сакланмагының ене бир себёби болса, шахсы вепалылыгыңдан башга, онуң Ныязова гелжекки президент сайлавларында бёсдешлик эдип билмежеклигидир.

Борис Оразович ШЫХМЫРАДОВ

Ныязовың командасыны дүзйён ири хем бай эмелдарларың ене бири Борис Шыхмырадовдыр. Мырадовдан тапавутлылықда, ол Ныязова ислендик меселеде бёсдеш болуп билжек министрлерден хасапланяр. Ил ичиндёки гүррүңлере гөрё, Ныязова бир зат болса, команданың ичинден юрды доландырып билжек эсасы кандидатура. Шейле нетиже чыкармага онуң ёнчеме йыллар бёри эелёп гелйён везипелери, Министрлер кабинетиниң башлыгының орунбасары, Дашары ишлер министри ялы чинлери етерлик эсас берйёр дийип айтса болар. Хас түркменчелёп айданымызда болса, ол хёзирки агыр пурсатда Ныязовың саг голудыр ве президентиң ёхли язув-позув ишлери Шыхмырадовың ёли билен тайярланыляр.

Борис Шыхмырадов илки-илкилер экс министр Абды Кулыевиң кадры хасапланярды. Оны узак Хиндистандан Түркменистаның Дашары ишлер министрлигине чагырып гетирен Кулыев дийёрдилер. Озал журналистик иште ишлён Шыхмырадов Ныязовың

ынамына гирмекде айратын улы үстүнликлер газанды дийип айдып болар. Муна онуң нязовчылыгың оппонентлериниң гаршысына ер астындан ве ачык алып баран ишлери, журналистлик тежрибеси, язув-позувдан баш чыкармасы хем аз көмек этмеди. Себэби дийсең, Нязовың рус хем дашары юрт газетлериниң хабарчыларының сорагларына берен жогаплары, ол я-да бейлеки йыгнакларда этмели чыкышлары я-ха Шыхмырадовың галамының астындан чыкыпды, я-да Борис тарапындан редактирленипди. Президентниң адындан берилйән интервьюлары белли бир дөвүрлерде метбугат гуллугында ишлән журналистлер (хусусан-да Амангелди Нурмырадов) тайярларды. Эмма бу иште улы үстүнлик, ягны карьера газанан Шыхмырадов болды дийип, галам ужундан чөрек иййән ве сөзлем дүзүлишинден кимиң ишидигини кесгитлэп билйән профессионаллар айдярлар.

Валерий Отчерцовың сыясы сахнадан чекилмеги билен Борис Шыхмырадов Нязовың командасында иң бир гөзе илйән “йүзбаша” өврүлди. Халк ичинде Борисе хәкимиег гатлагындакы “чорба чыкарларың” бири хөкмүнде гаралып башланды. Онуң нязовчыларың арасында хат-совадыны чыкан ве ага-гара дүшүнйән аз санлы адамларың биридигини, белки, Түркменистан үчин хас ұлы ишлер хем эдип билжекдигини, эмма режим гысажында эркисиз гулдугыны ныгтаянлар хем бар. Нәмемиш, ол я-да бейлеки пикир билен орта чыкана Нязов тарапындан берк гайтавул берилйәрмиш ве режимниң хатарында болсаң, диңе режимниң диенини

этмелимиш. Элбетде, режимде болуп, режимниң алып барян биканун ишлерине гатышмазлыгың мүмкин дәлдиги, хатда тиръеккешлериң хем тиръек чекмейәни янында отуртмаяндыгы беллидир. Түркмен интеллигентиниң машгаласында етишен Борис Шыхмырадовы хем режимниң биканун ишлеринден үзнелешдирип болмаз. Дашары юрт бизнесменлери билен юрдуң зыянына хем диңе айры-айры адамларың бәхбидине баглашылан контрактларда хем, адам хукуклары ве азатлыклары меселесинде агыр ягдайың эмеле гелмегинде хем, сөз ве метбугат азатлыгының боглуп ташланмагында хем, неше сөвдасының пажарлап өсмегинде хем бейлеки ярамазлыкларда нязовчыларың бары билеликте гүнәкәрдир. Шыхмырадов болса, айратын инициатива гөркезип, өз вагтында “Халк, Ватан, Түркменбашы” диен шыгары өңе сүрүпди. Шонун билен бирликде-де ол Нязовчылыг Нургылыжов, Ашыр Атаев, Нурмухаммет Ханамов, Мерет Байрамович Оразов, Аннамырат Ашыров ялы хәкимиегте тәсирли хем дүшевүнтли везипелери эелейән топара дегишли хасапланярды. Нязов бу топары өз екеменлиги үчин ховплы дийип билди ве деррев дув-дагын эдип ташлады. Нургылыжовы Бельгиядан, Атаеви Хиндистандан, Ханамовы Түркиеден чыкарды. Оразов университетте ректор эдиллип иберилди, Ашыров ишсиз ташланды. Белки-де, айратын бир хызматлары үчин, Борис президентниң саг голы болуп галды.

Президент Нязовың өзүне хачандыр бир вагт бәсдеш болаймагы мүмкин адамлары илки мазалы уланмак ве везипесинден хыянатчылыклы пейдаландырмак аркалы дили келте этмек эдехедини инди билмейән ёк. Нязов соң ол адамлары эденине

кайылык дережесине гарап ишден айырыя я-да өз екеменлигине хич бир жәхтден тәсир етирип билмежек ерлерине уградяр. эгер Ныязов кимдир бирини янында узак саклаян болса, онда оны я-ха дүйпден эсгерйән дәлдир, я-да хайсыдыр бир дүйпли эсаслара гөрә өзүне бәсдеш болардан эжиз гөрйәндир. Эйсем-де болса, президенти гөтергилешсе-де, хер ненеңи үмсүм ве табын гөрүнсе-де, Шыхмырадовың эсгермезлик эдер ялы министр дәлдиги, өз ниетдир максадына тарап окгунлы сүйшйәндиги хем хакдыр. Шыхмырадов Ныязовың узак гарашылан Америка сапарының амала ашмагында-да аз хызмат гөркезмедир. Шонуң билен бирликде американ ишевүрлери билен узаклары назарлаян гатнашыклар ачды. Ол Түркменистанда инлис дилини билйән еке-тәк министрди ве өз иш салышян дашары юртлулары билен тержимечисиз гүрлешип билмек ялы улы артыкмачлыга эдир. Шу сыпатларам оны Ныязовың командасында аграмлы адамларың бири хасапламага эсас берйәр. Шонуң ялы-да бу эсас Борис атлы түркмениң гелжекде президентлиге далаш этмегиниң гаты мүмкиндиги барадакы хакыкаты хем тассыклар. Ныязовың оны түркмен дилини билмейәнлиги, эжесиниң эрмени миллетиндендиги, диймек, халкдан бираз үзнедиги себәпли эсгермейән болмагы мүмкин. Галыберсе, шу эсгермезлик билен билеликте, Ныязов шыхмырадовлары коммунистик гечмишлери, совет идеологиясына вепалы хызмат эденликлери ве халкың зехинли адамларының гаршысына иш гөрәнликлери билен жемгыетчилигиң өнүнде утандырып хем дуряр. Мунуң үчин оңа Борисиң

какасы Ораз Шыхмырадовың бир заманлар компартияның идеялары угрунда улы дөвлет везипелеринде отурып гөрешендиги етерлик факт болуп хызмат эдйәр. Шыхмырадовлар болса, Ныязовың йөңкейән айыпларыны ылаалашыжылык билен, дымып кабул эдйәрлер. “Дыммак разылыгың аламаты” дийип хасап эдйән Ныязов шейди халкы шыхмырадовлара гаршы гойдум ве хем халкы, хем Бориси өзүме табын этдим дийип дүшүнйәр. Шейле-де Ныязовың Бориси диңе юмуш огланы эдип уланянлыгы, командада хөкман бир иш битирйән, документ хем дипломатия ишлеринден баш чыкарян адамың зерурлыгы үчин саклаянлыгы-да дүшнүклидир. Эмма Ныязов башга бир зады, өзүниң хем компартия вепалы гулук эдендигини, илиң зехинли огулларына каст этмекде болса шыхмырадовлардан бирчак оздурандыгыны, муңа өзүниң аам хасапаян халкының биреййәмден дүшүнйәндигини назардан сыпдыряр. Шейле-де онуң асла гөз өнүнде тутмаян факторлары-да бар. Шыхмырадов бир гөрәймәге Ныязовың юмуш огланы, ярамаса дагы этсе әхли ишини ташлап башужында отуржак вепалы көмекчиси. Икинжи бир тарапдан болса, Шыхмырадов пычагың йүзүнден аякялаңач йөрәп барян сыясатчы. Ол өз билими, алан тербиеси хем ынажы боюнча нәхили адамдыгына гарамаздан, ягдая гөрә херекет эдйәр. Йылгырасы гелмейән задына йылгыряр, баш атасы гелмейән пикирине баш атяр. Халкара гурамаларыңдан ве даш-якын дөвлетлерден Түркменистаның Дашары ишлер министрлигине сыясы туссаглары азатлыга гойбермек барада гелйән талап хатлара болса, гашыны чытман, хакыкы ныязовчы болуп жогап берйәр. Сыясы туссаглары зандыяман женаятчылар дийип атландыряр ве өз шефини эне

гаплаңың чагасыны горайшы ялы гораяр. Ныязовың янында гулак асыжы ве диен эдижи болуп гөрүмәге, кән өңе мүңземезлиге чалышяр.

Шонуң билен бирликде-де вагтыны бидерек гечирмезлиге, көкүни чуңа урмага жан эдйәр. Мүмкин болдугындан гурпланмага, өзүне вепалы гурплы адамлары өсдүрип етишдирмәге, эсасан ылым-билимли интеллигент машгалалара даянмага, тәсир мейданыны гиңелтмәге хем аягыны ере берк диремәге чалышяр. Бу оңа хәзирликче башардырам. Ол өзүниң Ныязовың гысга вагтда дөрөден түркмен байларындандыгыны херекети билен ныгтаманы хем ятдан чыкармаяр. Бейлеки ныязовчылар ялы кашаң хем иңдән улы дөкән-сачанлыклы той этмекденем, шонуң ялы-да кәбир бейлеки тархандөкерликлерденем гайданок. Шонуң үчинем онуң огул өерип тутан тоюны бүтин Ашгабат бир йыллап ятлап гезди. Бу Борисиң тәзе дөрән түркмен байлары билен биледигини ве халкың гөзгыны дурмушына хут бейлеки эмелдарлар ялы пархсыз гараяндыгыны гөркезйән фактордыр. Эмма бу ерде башга бир эсасы фактор хем бардыр. эгер ики мүңүнжи йылдан соң Түркменистанда президент сайлавлары гечирилсе ве Шыхмырадов оңа гатнашса, Борисиң аркасында Ашгабатда яшаян бай эрменилер ве еврейлер, руслашан түркменлер ве рус дилли илат гая ялы болуп дурар. Шейле-де оңа Эрменистандан, Орсьетден, Ысрайылдан ве Американың Бирлешен штатларындан көмек голуны узатжаклар етерлик тапылар. Бу ерде онуң дашары ишлер министри хөкмүнде иш салшан

тәсирли адамларының, өз төверегиндәкилере гаранда акыл-пайхаслылыгы хем адамкәрчилиги билен газанан абрайының улы роль ойнажакдыгыны-да беллемели.

Үстесине, Шыхмырадовларың аша сыпайычылыкларыны хем овнук давалардан чеке дурмагы башаряндыкларыны, герек болан халатында Ныязовың аркасындан баямага етишен дүрли гатлақлар билен умумы дил тапып билжеқдиклерини хем гөзден салып болмаз. Гарыплықдан хем түкениксиз яландан ирен миллетиң ичинде: “Бир үйтгесин-хов, хала Борис болсун, хала-да Артур, йөне Ныязов болмасын” дийәнлериң көпелмеги хем онуң пейдасына. Галыберсе, Ныязовың пөвхе өвүнжеңлигинден халыс ядан гарамаяк халк хем Борисиң ясама салыхатлылыгына, айдалы, Какамырат Баллыев я-да Онжык Мусаев ялы гөзе-баша дүшүп йөрмейәнлигине имринип билер.

Элбетде, бу айдылан затларың хич бириниң болмазлыгы хем мүмкин. Себәби Түркменистанда эртир нәмәниң болуп-болмажагыны кесгитлемек үчин я-ха тентек болмалы, я-да ярым дәли. Эмма бир зады велин ачык айтса болар: эртир Борисиң хем өз гурнашан чаламыдар чатмасының ашагында галмагы ве дүйпсүз-бинятсыз хем чүйрүк агачлардан гурналан чатмада яшанына, оны овадан хем уллакан көшк саянына гаты пушман этмеги мүмкин. Нургылыжовдыр Ханамов ялы, аман сыпанда дашары юртлардан чыкмагы хем, хатда ишсиз галмагы хем гаты мүмкин. Шонда биз шахсыетпазлыгың яш хем гужурлы, гелжегине улы умыт билдирилен Борис атлы сыясатчыны хем ювдандыгыны, асла онуң хич кими аяп гоймаяндыгыны гынанч билен ятларыс. Эмма бу Борисиң сыясы сахнадан гутарныклы дүшендигини

аңладып билмез. Бу ерде Ныязов тарапындан кыхланан ислендик адама гарамаяк халкың симпатия билдирйэндиги, олар диктатор режимің гаршыдашы хөкмүнде гараяндыгы я-да гарамак ислейэндиги ялы факторлар улы роль ойнап билер. Бу болса Борисе, эййәм бирнәче өңки министрің эдиши ялы, өзүни режимің пидасы эдип гөркезмәге ве сынып барян ныязовчылыга реал гаршыдаш болмага шерт дөредер. Хатда онуң кәбир демократик шыгарлары өне сүрмеги- де, режиме ачык ве йыгышырын оппозицияда дурян бир топар адамы янына чекмеги-де гаты болуп билжек затдыр. Команданың кәбир векиллериниң шунуң ялы ягдайларда дегшип айдышы ялы, “чекистиң чекист оглуның” гелжеги барадакы соңкы сөзи вагтың өзүне гоялың. Себәби вагт ялы адыл судья ёк, ол ахыры хемме кишини өз еринде гойяр. Бир гынанчлы ери, хемме зады хеңнамың адыллыгына гоймак, улалтман-кичелтмән айданыңда, кәте гаты гыммат дүшйәр.

Режеп САПАРОВ

Түркменистаның Министрлер кабинетиниң башлыгының орунбасарларының ене бири Режеп Сапаровдыр. Догрусы, команданың бу векили барада президентің саг голы я чеп голы диен ялы сыпатландырмалары уланып болжак дәл. Ол президент үчин Борис Шыхмырадов ялы пейдалы я ховплы хем дийип болмаз. Асла оны Борис билен денешдирмегиң өзи ялңыш. Себәби .Режеп өз натурасы боюнча Борисе дәл-де, Сәхет Непесовиче хас чалымдаш. Шонуң үчин онуң Борис ялы дашары юртлара иберилмек я-да башга бир ёл билен ишден

гыракладылмак горкусы ёк. Барды-гелди президент халыс ирип, ишден гыракладылайса хем, хәкимие оппозицияда дурмагы хыялына гетирип билжек дәл. Себәби ол хич бир жәхтден өз пикири болмадык, өз пикирли болмак ялы дереже барада пикир хем этмедик ёлбашчылардан. Шонуң үчинем халк Режеп Сапаров диен улы ёлбашчының бардыгыны, онуң Министрлер кабинетиниң башлыгының орунбасары ялы везипә өсүп етендигини биленогам. Олам өзүни билдиржек я танатжак болуп йөренок. Дине президенте яранмак ве хич артык гүрлемезлик, журналистлерин янында болса асла гүрлемезлик принципден угур аляр. Йөне өз голастылары билен ишлешенде, Мырадовың университетде ректорлык эден заманындакы иш усулларыны уланмага чалышяр. “Сен башлык – мен пекге, мен башлык – сен пекге” диен принципе Мырадова гаранда-да көпрәк эерйәр. Ныязовың түркменбашылык эдйән йыгнакларында дине баш атяр ве өз голастыларындан хем дине баш атмакларыны, “лепбей” диймеклерини талап эдйәр. Шу гылыгы себәпли хем оңа министрлер “энергия причем” диен яңсылайжы лакам дакыпдырлар. Бу лакамың аңырсында президентің нырхлары галдырман сакламак барадакы эсассыз буйругы ве Режеп Сапаровың Ашыр Атаев, Халназар Агаханов ялы министрлери йыгнап гечирен маслахаты ятыр. Маслахатда ол министрлерден Түркменистанда өнйән өнүмлерин нырхыны галдырман сакламагы берк талап эдипдир. Шонда министрлерин бири еринден туруп, өндүрильән өнүме адамларың зәхметинден башга бир топар энергия-да харч эдилйэндигини, энергия үчин болса ислендик кәрхананың төлег төлемелидигини, эгер энергия төленмели нырх ёкарланса, өнүмиң нырхының хем ёкарланындыгыны дүшүндиржек боляр.

Режеп Сапаров ол министриң йүзүни алып: “Мен нырхлары галдырман сакламалы дийән, энергия причем бү тайда?” дийип гыгырар. Бү гүррүң министрлериң арасында хәли-хәзирем ятланяр ве эгер бири өз дүшүнмейән зады барада гүррүң этсе, “энергия причем” дийип гүлйәрлер.

Режеп Сапаровың ёлбашчылык эдйән пудагы болан еңил сенагат ве сөвда-сатыг меселелери юртда иң ызагалак ягдайдадыр. Юртда өнүм өндүрмек меселеси ики аягы билен агсар, өңки болан өнүмчилик хем хут ярамаз ве зыянкешликли ёлбашчылык зерарлы ятып галды. Хөкүметиң дүканлары йылан ялан ялы арасса яда хоңкарып ятыр. Базар дине торбалы сөвдегәрлере даяняр. Эмма бу бир тарапдан говы болса, икинжи тарапдан жуда эрбет. Торбалы сөвдегәрлер дине өз гурпларының етйән хем халкың гурбуның етжек харытларыны гетирийәрлер. Халк болса йыл-йылдан гарып дүшйәр ве ниреде арзан хем зерур харытларыны сатын аляр. Бу болса юрдуң Эйраның хем Пакыстаның иң ярамаз хилли харытларындан долмагына себәп боляр. Режеп Сапаров болса, бу агыр ягдай барада пикир хем этмән, Халназар Агаханов ялы нөкерлери билен дөвлетиң гарамагындакы биржада юрдуң чиг малларыны сатыр.

Эйсем, Режеп Сапаров ялы адамлар нязовчылыга нәме үчин герек? Бу сорага бир сөз билен жогап бермек мүмкин дәл. Биринжиден, бу тетелли адамлар башга зады оңармасаларам, яранжаңлыга уссат болярлар. Режеп Сапаров хем шейле уссат яранжаңлардан. Ол өз карьерасыны халычы гелин-гызлара сердарың халы портретини

читдирмекден башлады. Тәзе гелен гелин ялы, хер хили болуп сурата дүшмекден леззет алып йөрән сердар болса, ач пишигиң газандакы эте середиши ялы, хала читлен портретлерине середип доюп билмеди. Нетижеде, Режеп Сапар халычылара сердар суратлы халы докатмакдан ядамады. Уллакандан әпет халылар докатды. Бәри-бәрде дурмады асыл. Президентем оны ахыры өзүне орунбасар эдип дынаймаса башга алач тапмады. Эмма Режеп мунуң биленем халы докатмасыны гоймады, ол бу ишини шу гүнлерем довам эдйәр. Йөне бу Режебиң өсүшиниң бар себәби дәлдир. Уссат яранжаңлыгындан хем сыясы бәсдешликден еди мензил дашлыгындан башга, Режеп ялылар сердара регион сыясатыны йөрөтмекдеде говы голдавдыр. Нәмемиш, президент хемме веляятлара дең гөз билен гараярмыш, хер тиреден бир орунбасар сакляармыш ве шуна мензешлер. Эмма бу делижиклер Нязовың ислендик тиреден я тайпадан дине өзүне табын хем о диен улы гелжеги ёк адамлары сайлап аляндыгыны яшырардан гаты эжиздир.

Узын гепиң гыгасы, Режеп Сапаровың әсасы аладасы Нязовың дөрөдйән тәзе түркмен байларының бири болмакдыр. Кән гөзе илмейән ве командада узак вагтдан бәри сакланып гелйән бу эмелдарың ыкбалы дине нязовчылыга баглы. Шонуң үчинем оңа гелжекки президент сайлавлары хакында пикир этмегем горкунч. Эмма ол бу барада пикир эдйәр хем кәбир гурамачылык ишлерини алып баряр диен маглуматлар хем ёк дәл.

(Довамь бар.)

Москва, апрель, 98.

Нешекешлик -- асырың дерди**АХ, БАШЛЫКЛАР,
БИБАШЛЫКЛАР...**

“Доктор Польшковскиниң хабар бермегине гөрә, Орсьетиң кәбир регионларында, мысал үчин Тюменде, 15-30 яш аралыгындакы яшлар учдантутма нешекешмиш. Шонуң ялы-да доктор нешекеши нешәң элинден алмак өлини дирилденден энайы дәл, өзем хер нешекеш йылда 50 адама ченли неше өвредйәр диййәр. Шейлеликте, шол эллиниң хем херси гелжек йыл элли нешекеш этишдирийәр. Шундан чен тутулса, ынсанъетиң көкүне ятмак үчин хич бир СПИДем, ядро уршы-да деркар дәл, адамлар кейп дийибем гырлып гутаржаклар” дийип, “Литертурная газета” (28.10.98.) ынжалыксызлык билдирийәр. Эйсем, яңыракларам “улы доган” болан орус шейле сүпүк болан болса, биз нәхиликәк? Бу сорага бир агыздан яман, элхенч дийип-де жогап берип болар. Шейле-де, Овганыстан, Эйран, Пакуыстан, Түркие хем Өзбегистан ялы ызагалаклығың ве неше базаларының халакалайын габавында нәхили болмалы болса, шонуң ялы дийип-де болар. Галыберсе, Түркменистаның ресми төвреклеринде нешекешлиге газанч чешмеси хем хәкимлиги сакламагың серишдеси хөкмүнде гаралмагы, юрдуң тозмагы, ишсизлигиң артмагы, сыясы-ыкдысады кризисиң йитилешмеги ялы белалар-да нешәниң пейдасына. Йөне бизиң түркмен нешекешлигимизиң орч алмагына улы ёлбашчыларың нешә отуранлығы-да бир себәпдир. Телевизорда бир ёлбашчының йыгнак гечириши гөркезиленде, онуң

зол-зол йүз-гөзүни, агыз-бурнуны сүпүрип, өзем билмән гулагына я гашының ёкарларына ел етирип отурышыны сынлан нешекешлер бирагыздан: “Би-йә бизден, өзүмизден-ле!” дийип, ачык айдярлар.

Халқда, миллетде ол я-да бейлеки дерди-белалар хакында гүррүң эдиленде, жемгыетиң умумы медени дережесини хөкман назара алмалы. Бу ерде биз түркменде озал нешекешлик болупдыр я болмандыр, я-да аз дережеде болупдыр диен гүррүңи гозгамакчы боламзок. Эйсем халқың озалдан гелйән медениетиниң нешекешликден, огурлыкдан ве яланчылыкдан хас ёкарларда боландыгыны, эмма совет дөврүнде яланчылыкдыр яранжаңлык, огурлыкдыр паракорлук белаларының ёкары хөкүмет чиновниклериниң кәрине өврүлендигини хем-де бу ягдайың түркмен совет менталитетиниң кемала гелмегинде улы ыз галдырандыгыны ныгтамакчы болярыс. Эмма бу совет йылларында нешекешлик орч алды дийилдиги дәлдир. Нешекешлик гарашсызлык йылларында орч алды. Совет йылларында нешәни кейпе жуда салы говшаклар хем меслер эдерди. Соң олар сүпүк нешекеше өврүлип, илиң гөзүнден дүшердилер. Меслер, ягны дүшевүнтлирәк ерде ишлейәнлер болса, бу айыпларыны гаты гизлин саклардылар. Хөкүметден горкардылар. Шонуң үчинем неше жемгыетчилигиң умумы медени дережесини кесгитлейжи бир нәрсе болуп билмәнди. Оңа дерек орус арагы ичилерди. Эмма гарашсызлык гелди-де, нешәниң гизлинлиги арадан айрылды. Ягны Москвадан контроллыктан сыпан түркмен чиновниклери, өңки меслер, везипесини яранжаңлык хзем огурлык билен сакланлар эдйәнже кәрлерини гизлемән уградылар. Үстесине, арачәк симлери гырлып, тонналап тиръек, соң

героин гелип башлады. Хөкүметин неше гаршы гөреши хөкүмүнде, Гушгудыр Тагтабазарың эркеклери түрмелере гөчүп бардылар. Эмма неше сөвдасы гитдигиче яйбаңланды. Ягны, гарамаяк неше сөвдегэрлериниң ыгтыярындан хас улы дережели адамларың ыгтыярына гечди. Юрдуң президенти бир мысгал тиръек үчин адамлары тутуп-басып йөрмөң дийип чыкыш этди, тиръегич берйән мазасы барада телевидениеден агыз сувардыжы сөзлер айтды, шейтди-де, гидиберди. Нетижеде, Орсьетиң Тюмениндәки ялы йүз процент болмаса-да, бу гүн бизиң яшларымызың көпүси нешекеш, багшы-сазандалар дийлип тоя чагырылянларың етмиш-сегсен проценти нешекеш, молла-ишан болуп, метжиде гатнап, намаз окап йрөренлериң арасында-да агзы хапа кән. Иң яманы болса, хөкүметин абрайлы везипелеринде отуран адамлар неше эдйәрлер. Бу затларың хеммеси биригип, нешәни халкың, миллетин умуы медениетиниң бир бөлегине өвүрйәр, нешекешлиги

вагыз эдйәр. Етишип гелйән чагаларың арасында “неше этмейән өзүни оңармаян ыснат, өзүни оңаряныларың хеммеси улуулаң кейпини эдйәр” диен ялы ынанч дөрөдйәр. Онсоң сен хер ниче бокурдагыңы йырт-да, неше эрбет дийип гыгырыбер. Эмма Түркменистанда “неше эрбет” дийибем гыгырданоклар. Маңа соңкы гезек түрмеде “Нәме үчин неше эрбет дийип гыгыряң?” дийип сүтем бердилер.

“Улуулаң кейпи”, ягны министрлердир хәкимлериң нешекешлиги ил-юрды нә белаларың үстүнден элтер, билжек дәл. Йөне бу беланы сакламак үчин, эгер хөкүмет шоны ислейән болса, озалы хукук горайжылар дийилйәнлери хем-де улы дөвлет ёлбашчыларыны, нешекешми-дәлми дийип, медицина барлагындан гечирмели. элбетде, мен зорлугың тарапдары дәл. Эмма нешекеш дәл адам бу барлагдан утанып дурмаз дийип пикир эдйәрин. Нешекеш болса, эгер барлагдан утанян болса, гой, өзи ишден гитсин. Бизе юрдуң ёлбашчылыгының непеси дуры адамларың элинде болмагы герек

Ики дүнийә ягышылык ёк эгрие.

Магтымгулы

“Саг сагынянча, дәли оглуны ики өерер”

түркмен халк накылы

БЕГЛИК ЕТДИРМЕЖЕГЕ ОГШАЯР

Түркмен, айын болмаса, “Саглык болса, галанның бир алажы бор” диер. Йөне бизде хәзирки болян затлар саглык болжагыны аңладанок, гайта саглыгың салгымдан аңрык ашжагыны аңладяр.

Догрусыны догры айдалың, түркмен озалам бир жанының гадырыны билип йөрөн миллет дәл. Не кемаллы агзына середйәр, не-де жаныны аяманы билйәр. Шонуң үчинем онуң өмрүниң ортача узынлыгы песиң песинде. Өлүм-йитим, кеселчилик кән, сагат адам ёк диен ялы. Чагалар кән өлйәрлер, гаррылара иди-ыссыват эдиленок. Өз сүегини сүйрәп йөрөн сагатжа гаррылар

аз, яшы отуз бәш-кыркдан гечениң дерди башындан агдык. Бу затларың бары биригибем миллетиң аң-акыл дережесиниң өсүшини бөкдейәр. Аң-акылың песлиги болса, бүтин жемгыетиң өсүшине ярамаз тәсир эдйәр. Нетижеде, милли аң юкаляр, медени дереже песелйәр. Гөрәймәге, ынсан саглыгына дегишли бу йөнекей хакыкат хеммә дүшнүкли, бу ерде жедел эдер ялы зат ёк. Эмма муна түркмен ёлбашчылары дүшүнмейәрлер. Эгер дүшүнйән болсалар, докуз мүнденем кән ёкары хүнәрли врачы ишден гырактатмаздылар, мединститута талып алмагы бейле ёвуз чөклendirмездилер. Я-да олар муны дүшүнип, хәкиметде сакланмак үчин, билкастлайын эдйәрлер.

91-нжи йылда, языжыларың гурултайындакы хайынлык себәпли бир хепде ач отурамда, 10-нжы поликлиникадан Сугурбаева диен врач өйүме гелипди. Соң бу врач 11-нжи поликлиника ише гечди ве бизиң машгала врачымыз болды. Мен оңа “О ерим-бу ерим” дийип, хер түрмеден чыкамда эсли иш болярдым. Шонда ол маңа “Ёкәниң чаңы чыкмаз”, сенем бейдип йөрме-де, президенте гошгужык гошай” дийип маслахат берйәрди. Мен бу маслахатың өзүме небсиягырыжылыкдан, дөзмезликден берилйәнине дүшүнйәрдим. Шонуң үчинем врача гаты-гайрым зат дийип билмейәрдим. Шонуң ялы-да, эгер мен президенте гошгужык гошсам, халка, миллете ким дөзмезлик эдер дийип пикир эдйәрдим.

Догрусыны догры айтмалы, түркмен интеллигенциясының улы бөлеги юртдакы биканунчылыклары өзүне дахылсыз сайды, сыясатдан чеке дурды. Эмма сениң сыясатдан

чеке дураның билен, сыясат сенден чеке дуранок. Ол эртир гелип сениң бокурдагындан аляр. Хәзир Түркменистанда врачларың ве мугаллымларың бокурдагындан алан сыясат өңрәк эркин пикирили языжыларың, дайханлардыр малдарларың бокурдагындан алыпды. Талыплары пайхынлапды, ишчилери ысгындан гачырыпды. Инди бизиң, бир тарапдан, врачлар ишден бошадыляр, миллетиң саглыгы хакында хич алада эдилмейәр дийип гең галмага хакымыз ёк, икинжи тарапдан болса, өз халымызың барха агырлашяндыгыны дуйман билемзок. Элбетде, чөкен юртда адамларың саглыгына середилмез. Оңа дерек, тутжар президент дашары юртларда саглыгыны дикелдер. Дашары юртлы врач бәш мүң долларлык Магтымгулы байрагыны алар, бир топар совгат-серпай эдинер. Түркмениң тәзе дөрән көшк шахырлары болса, шол бәш мүң доллары алты-еди болуп пайлашмак үчин ялан язар. Түркмен врачларының дәри-дермансыз, эсбапсыз көсенйәнини, гарып хем өлжек хассадан пул сорамага межбур боляныны, хассаханаларың йыкыланяныны язып билмезлер.

Шиндем бир чак, бу йыкгыңчылыга инди бери бес диймели! Мен өз адымдан Түркменистаның халкара Магтымгулы байрагыны бермек барадакы комитетине шейле йыкгыңчылыгы голдамагы бес эт диесим гелйәр. Бу комитет озалбашда яранжаңлык комитети болды, Магтымгулының ат-абрайыны сыясы шовакорлүги басырмак үчин уланмага чалышды. Эмма ол-а Магтымгулы байрагы экени, худаийң адындакы байрагам йыкгыңчылыгы яшырып билмез. Халкың ырсагындан кесилен пуллар болса, хич кими байнатмаз. Ондан өтри, түркмен ёлбашчылары врачлардыр моллумлардан, талыплардыр

чагалардан пул тыгшытламан, гайта бар байлыгыны шолара харчламалы. Болгусыз гурлушыклара, көшклердир мыхманханалара, метжитлере, президент ядыгэрликлерине пул дөкмөн, хассаханалар гурмалы, саглык өйлерини энжамлашдырмалы.

Бу кануны талап, яшайыш зерурлыгы. Эгер бу зерурлыгы айры-айры адамлар дэл-де, эйсем бүтин халк талап эден болса, белки, бу гүнки агыр ягдая дүшүлмесе-де дүшүлмезди. Йөне шиндем бир пилле!

“Адам ики аяклы, ганатсыз махлукдыр. Платон

Парадокс

“ГАХРЫМАНДЫР ҮЧ ГЕЗЕК, ҮЧ ГЕНЕРАЛ МЫДАРЫ, КИМ БИЛМЕШЕК, БИЛ!”

Чаласоват диктатор Ныязовың Түркменистаның гарашсызлыгының еди йыллыгы мынасыбетли “Независимая газетада” чап эдилен паңкылдысы хем Түркменистандакы тэзе орден алышлык шужагаз “гутлага” мынасып болды.

Хакына середеңде, гарашсызлыгың еди йыллыгы күлли түркмен үчин иң улы той-байрам болмалы. Түркмен бу дережэни асырлап арзув этди. Эмма бу арзув хенизе-бу гүне ченли гурсакда гаррап гелйэр. Бу еди йылда бизиң гарамаяк илимиз бир зады йигренен болса, олам гарашсызлык сөзи болды. Себэби оны шу сөз билен богаз этдилер. Эмма бу богазлыкдан гарашсызлык жэгилдэп догулмады. Гайта терсине, юрда гайдар гөхерт, ар-намысы, утанжы-хаяны билмез хөкүмдар дөреди. Ол бу гүн өз дөшүнден гахрыманлыгың үчүнжи

йылдызыны дакып, ил бендэни гамчы астында саклаян үч желладыны өз адындакы орден билен сылаглаяр. Түркменистан хениз гөрлүп-эшидилмедик демократик юрт дийип парлаяр. Эйсем, Ныязов или чөрекден дойруп гахрыман болдумы, ёк, или ач йыкып, ялаңач гоюп гахрыман болды. Касымов желлат милицияны ач илиң кастына чыкарып, түрмеде адам өлдүрсе, Назаров башга пикирлилери дэлихана хем түрмэ саяр, Кабулов арачэкен тонналап тирьек гечирйэр. Диктаторда утаннч-хая ёк, ол өз йүзүнден пердэни бирмахал сырды ве өз вепалы нөкерлерини бүтин илден, юртдан хем ёкарда гойяр. Илиң бетбагтлыгыны, юрдуң тозгунчылыгыны гөрмейэр. Шуда бизиң илимизиң хенизлер гарашсызлыкдан дашдадыгының, диңе онуң ганыны сорян сүлүклерин гарашсыздыгының аламаты. Шу гидишде ол сүлүклер бизиң ганымыз-а бир соруп гутарарлар, эйсем сүңкүмизем талхан эдип ташларлар. Бу ажы хакыкат бу гүн бизиң хеммэмизе болмаса-да, көпимизе дүшнүкли. Шол себэпем бизиң йүрегимиз гам-хасратдан, башымыз говгадан долы.

Биз бу гүн юртлы болуп, юрт эеси дэл, дөвлетли болуп, арзы-хал айдары,

маңлай дирәре еримиз ёк. Гайта терсине, япашак гайдан ялы, еди йыл бәри ашак дүшйәрис. Дөвлетимиз болса, башы-аягы билен, дуршуна коррупция чүмен. Арзыхал айтжак болсаң, маңлайыңы яряр. Өз илатыны хары-зар әйләп, гүнәли-бигүнә диймән, судсуз-сорагсыз автомат окуна тутуп, атып-өлдүрип, дашындан, от-ялның ичинден геленлерин дөшүнден итип, хамала, бул әденлеринем аз гөрийән ялы, гижегүндиз: “Хай, сен таңрың назары дүшен юртда яшаянсың-ов, хай сениң парасатлы сердарың бардыр-ов” дийип гыгыряр. Сердар дийилйән болса, сачыны бояп, гоша йүзүк дакынып, чагалар багларындан башга ере адыны дакдырып, пөкги гарын бай оглуна чалымдаш даш шекиллерини дикдирип, гошгудыр гимн язып, айдым дүздүрип, ойнатгылыгың, масгарабазлыгың, шотратпаразлыгың хем ачгөзлүгиң дүйә дөрәп гөрүлмедик дережелерини гөркезийәр. Буларың үстесине пәхим дагам айдан боляр, эмма агзындан чыкян сөзи гулагы эшиденок. Өзгелери болса, “бирден акылы гөрнәймесинлер” дийип, геплетмекден горкяр. Цензура хем КГБ, МВД хем суд-прокуратура өз везипесини миллетин агзына гаравул, дилине гулп болмакда гөрийәр. Дөвлет дережесиндәки улы огруларың горагында сак дуряр. Шейлеликде, түркмен накылында айдылышы ялы, нәл-әли, ики эл биригип йүзи ювяр”, халкың йүзи болса гара болуп галяр. Ягны ёкаркы башлыклар ашакы башлыкларың женаятчылыгына гөз юмярлар, ашакы башлыклар болса ёкаркы башлыгы овадан сөзлер, о жүбиден алып, бейлеки жүбә салнан ялы гахрыманлык байраклары, чиширилен контрактлар билен

сылагларлар. Нетижеде талаңчылык, яланчылык, яранжаңлык хем йыкгыңчылык еди яшлы түркмен хөкүметиниң кесби-кәрине өврүлийәр.

Бу еди йылда түркмениң юрды СССР дөврүндәкиден бәш бетер залымлык хем каст билен таланды, илат тозды. Адыны тутан задың өнийән юрдун экеранчылык мейданлары сандан чыкды, канал гөмүлди, маллар гутарара гелди. Адамлар галлач галдылар. Чагалар озала аз догуляр, догланына-да не дермандәри, не иймит бар, нетижеде оларың нәчесиниң өлүп, нәчесиниң галянының хасабы йөредиленок. Боланжа чагаларам хем аң тайдан, хем физики тайдан гөйдүк өсийәрлер. Мекдеплер, ёкары ве йөрите окуп жайлары йыкылды. Саглыгы саклайыш майрылды, аң-дереже, әдебият ве сунгат чөкерилди. Миллет чүпрейәр, өмүрлер гысгаляр, аң-хуш келтелйәр, акыл күтелйәр.

Эгер гелжекде шу агыр кризисден аман чыкылып, түркмениң тогсанынжы йыллардакы ягдайы барада гүррүң әдилсе, хөкман шу күтеклик барада гүррүң әдилер ве несиллер бизиң нәме үчин бейле гул-кайыл боланымыза хич дүшүнип билмезлер. Догрусы, бу дүшүнер ялы задам дәл. Шонуң үчинем мен миллетимизден өз ягдайымыза дүшүнмеги, дүшүнжек болмагы хайыш әдийәрин. Мунуң үчин, мениң пикиримче, адамың жанындан ве азатлыгындан гыммат хич задың ёкдугына дүшүнмели. Әйсем, шу еди йылда нәче түркменистанлы түрмелерде өлдүкә? Нәче адам атылдыка? Нәче адам бендиликде отурып-чыкдыка ве нәче адам туссагка? Нәче адам болса ишсиз-әкленчсиз галдыка? Муны билмек кын, себәби Түркменистанда диктатура хөкүм сүйрийәр. Йөне муны адамлар, халк ислесе билип болар. Хер ким, эсасанам соватлы, билимли адамлар, обаларда ве шәхерлерде, өз билийән фактыны

усуллык билен дегишли ерине етирсе, бәш-алты айың ичинде хақыкаты аян этсе болар. Ахыр нетижеде-де бу хақыкаты бүтин дүниә билер. Шонда биз өз ягдайымыза дүшүнерис хем бу элхенч гыргындан гутулмагың илкинжи басганчакларына чыкарыс. Эгер биз хақыкатданам яшамак ислейән болсак, өзүмизе говулык

ислейән болсак муны этмели. Өлениң я хер тутулан-гапыланың ызында баш яйкап, “Хай, бенде, говы адамды велин...” дийип, йүзүмизи саллап отурмалы дәл, адамың аладасында болмалы. Бу өленлер үчин герек дәл, дирилер үчин, гелжек үчин, өзүмиз үчин герек.

“*Акыл олсаң ягшылара хемдем бол,
Акмак өзүн надан билен яр эйләр.*
Магтымгулы

КАЙЫЛ БОЛСАҢ, ГУЛ- СУЛ БОЛСАҢ...

“Бизиң президентимиз нәме үчин бейле, халкымыз нәме үчин эйле? Олара нә дөв чалды? Биз бейле болмалы дәл ахырын!” диен гүррүңлер барха көпелйәр. Кәбирлери: “Бар бела президентде, шоны тәзелемели” дийәрлер. “Бизиңкилер шейле ызагалакмыка, дүниә гүлки болайдык-ла” дийип баш яйкап йөренлерем душяр. “Бу затларың себәби бир адаммы? Нәме үчин бизде яланчы билен яранжаң кән, нәме үчин интеллигенция говшак?” дийип икиржиңленйәнлерде тапыляр. Адамлар “Бай-бег болжакдык, дүниәде гайшарып гезжекдик. Юрдумызың байлыгының деңи-тайы ёкды, бу гүн чөрек атлы, биз пыяда. Ер уруп, ерде галдык” дийәрлер. эйсем, шу ве шуна меңзеш соваллара нәме жогап бермели?

Догруданам, бар бела президентдеми? Президенти иш башындан айырсаң хем тәзе президент сайласаң, бар зат дүзелип

гидибержекми? Асла бу совалларың жогабы бармы?

элбетде, бу соваллара бир сөз билен жогап бермек мүмкин дәл. Йөне юртдакы хөкүмет ве ахлак кризисиниң эсаслары ве шу кризисе гетирен себәплер хақында озалкы пикирлериң үстүне кәбир пикирлери гошмак мүмкин. Озалы биленем аң-ушук кризиси, совет дөврүнден орнашдырылан күтеклик хақында айтмалы.

эйсем, етмиш йыл говрак довам эден биртараплылык, ягны диңе коммунистик партияның өңе сүрйән угры билен гитжек болмак, башга угур-пикирлери инкәр этмек, зорлук-сүтем адамларың аңында агыр ыз гойды. Хас догрусы, “совет халкы” дийлип ат берлен миллетлериң аңында күтеклешмек процеси болуп гечди. Себәби ислендик зорлук адамда тебигы пикирлениш процесини бозяр. Бу болса өз гезегинде тебигы өсүшиң бөкделмегине, ылалашмасыз зат билен, дургунлык хем гайттынлык, зыян хем аң доңаклыгы билен ылалашылмагына, адамларда өз ыкбалына хем жемгыетиң ыкбалына бипархлыгың эмеле

гелмегине, пассивлигиң ве кайыллыгың эндиге өврүлмегине ёл ачяр.

Күтеклигиң ве надан хөкмүрованлыгың йүз йыла голай, белки-де энчеме асырлап депесинден сыртмак болуп салланып дурмагы бизиң халкымызы эдил гутарныклы сәхне этмесе-де, көпленч гулагына урлан хар ялы терс айландырды. Шол терс айланышлыгам халкың бүтин дурмушына, ёлларың хем жайларың салнышына, малларың бакылышына, экинлериң экилишине -- бар зада тәсир этди.

Бизиң соңкы яшан дөвлетимиздәки эсасы принцип “Сен-э ишлән бол, менем төлән болайынды”. Эйсем, эдилмедик иши эдилди дийип язмак, экилмедик экини экилди, битмедик хасылы йыгналды дийип алдамак ахырында бизи нирә алып гелди, бу инди бизиң хеммәмизе белли. Йөне инди шу гелнен ерден, йыкылан дөвлетиң аң харабалыгындан, күтекликден хем бигелеңликден, өз ыкбалыңа бипархлыкдан хем дахылсызсырамакдан аман-эсен чыкмакда иш бар.

Озалкы СССР-иң чәгинде дөрән дөвлетлериң территориясында гиңден яйрадылан кутеклик, информация гахатлыгы хем халкы полиция дүрресиниң астында сакламак бу гүн Түркменистанда гиңден довам этдирилийәр. Хут шу себәпденем агыр-агыр ягдайлар дөреди. Дөвлет дережесиндәки элхенч коррупция билен билеликде абанып гелен ишсизлик беласы адамлары сермисал хем сергездан эдип ташлады. Орса-газага, тәжиге-өзбеге, азербайжана-әрменә махсус болан бу хеләкчилиги сердарчылык вагзы билен я-да башга бир гыкылык-

шовхун билен басырып болар өйдәнлер бижай ялңышярлар. Бу ягдайы инди басырыбам саклап болмаз, СССР дөврүниң шовхунлы гурултайлары ялы яланчылык билен яшырыбам болмаз. Шонуң билен бирликде, ики саны коррупционери паш эдип, он бәш-йигрими саны огрыны тутуп, сүңнүни сарыгарынжа гемрен кепбәни саман суваг билен саклажак болан ялы, гурулманка чагшан дөвлети еңил-елпай дүзедибем болмаз.

Өңки СССР-иң территориясындакы дөвлетлериң әхлиси диен ялы хәзир агыр сынага дүшди. Мунуң эсасы себәби, бу юртларың халклары етмиш йыллап гулакларына окалан ясына, совет идеологиясына гуп ынаныпдылар я-да меймирәп, агыр гафлат укусына гидипдилер. Огры дөвлет ёлбашчыларыны болмалы, кануны зат ялы кабул эдипдилер, оларә өвренишипдилер. Бу-да өз гезегинде, эгер гоюнлар мөжеге өвренишсе, нәме болян болса, шонуң ялы задың болмагына шерт дөредипди. Иң гынанчлы ери болса, бизиң халкларымыз хенизем шол ягдай кайыл.

Эгер халк яланчылыга кайыл болмаса, оңа гаршы гөрешмегиң чәресини гөзләрди. эгер халк талаңчылыга кайыл болмаса, горанмагың алажына агтарарды. Хәзирки хөкүмет дережесиндәки яланчылык талаңчылыгы хем йыкгынчылыгы яшырмак үчин уланыляр. Эмма бу яланчылыга йүз процент ынанып, чындыр дийип отуран бир адамам ёк. Йөне оңа ынанаң я үнс бермедик болянлар велин, миллетиң етмш-сегсен процентини дүзйәр. Онсон бәш-он саны яланчылыга кайыл дәл булагай, ене бир зат дийлип ыглан эдилйәр. Халк бу төхметчилик билен хем дымып ылалашяр. Шейле ягдайда “Биз нәме үчин бейле эрбет яшярыс,

биз нәме үчин иле гүлки бодук?” диен ялы сораглара, бир агыз: “Дагы нәме, шу гүл-кайылыгың билен говам яшажакмы, гүлкем болжак дәлми, бу сениң түйс өз болшуңа лайык, белки, ондан энтэк бирнеме ёкаррак дурмушың, гелжекде мунданам бетер ашак дүшсең герек” дийип-де болар. Бу биз дийсек-де, диймесек-де шейле. Дөвлет дерезесиндәки биканунчылыга, яланчылыга, талаңчылыга кайылык довам этсе,

гелжекде-де шейле болар. Муны бизиң ачык айдянылыгымызың себәби, “Ай, ынха хемме зат дүзелер, говы болар, хурай көмек эдер” диен ялы, түркмениң ишини гайтарян бош сөзлериң хөкүметиң бош сөзлери билен дең дережеде яйрадыландыгыдыр. Өзем бу сөзлери ниреде бир яшулы, акыл-пайхаслы адамлар айдярлар. Хайп! Яшулы, акыл-пайхаслы болайшыңы дий-дә!

Халк гозгалаңлары

ПИТНЕЧИ ХАРБЫЛАР КИМЛЕР

я-да хәкимиет билен халкың арасына дүшен ган

Орсъетиң “Комсомолская правда” газети украин демирчилери Газагыстаның Киевдәки илчиханасының өңүне чыкдылар хем Алмаатыдан дөрт миллион долларлык турбаның бахасының төленмегини талап этдилер дийип хабар берйәр. Киевли журналистиң язмагына гөрә, тараплар озал бу сөвда барада мазалыжа шертнамалара гол чекипдирлер хем Алмата тарапы турбалар йүклененден соң тогсан гүнүң довамында харыдың бахасыны долы төлемеги боюн алыпдыр. Төлег гижикидилерсе, жериме чекйәндиги, ягны харыдың бахасының белли бир мөчберини гошмача бермәге боюн боляндыгы хакында шерт эдипдир. Инди болса газаклар өз сатын алан турбаларының бахасыны бермейәрмишлер.

Мен бу хабары окап, Украинаның Ашгабатдакы илчиханасы хакында пикир этдим. Ол

бизиң Ашгабадымызың иң бир асудажа, овадан еринде, озал Языжылар союзының жайы болан ымаратда отыр. Бул ымаратың боврүнден озал шу ерде Берди Кербабаевин ишләндиги барадакы язгынам гопарып зыңдылар. Эмма бу якадан чыкарма не языжылар сесини чыкарып билди, не хөкүмет бир зат дийди. Эйсем, Берди Кербаба нәмемиш, түркменлер Украинадан энчеме йыл мугты берен газларының бахасыны бир сорап билдилерми? Эгер олар украин демирчилеринден гөрелде алсалар, Киевиң Ашгабатдакы илчиханасының өңи гиже-гүндиз адамлы болмалы. Эмма о ер шейле бир чола, диңе гизленип доллар сатян түркменлерден башга адам гөрненок. Хамала, украин турбачыларына айлык-гүнлүк, иймек-ичмек герекмиш-де, түркмен газчыларына хич зат герек дәл ялы. Эмма бу бейле дәл. Түркмен газчыларам, “ебитчилерем, пагтачыларам ач отырлар, оларыңам украин демирчилериниңки ялы чагалары бар. Оларам чагаларының аладасыны эдйәрлер. Эмма олар өз айлыкларыны я-да Украинаның газың бахасыны төлемегини талап эдип чыкып билмейәрлер. Себәби оларың хөкүмети өзлерине ягы!

Харбыларың питнеси, хас такыгы, юртдакы эден-этдиликлер

сүннүне етен адамларын эли ярагы Газанжыкдан Ашгабада уграмаклары ве бу ваканың гүнэли-гүнэсиз, бир топар адамың ганы билен гутармагы, онларча ожага ган чайкалмагы шол ягы хөкүмет себэпли. Догрусы, бу вака гарашылмаян зат дэлди. Түркменистанда гражданлык жетлиги өнрөкден чигшип, улы дүвүн дөрөпди. Ол дүвүн биреййэм бигүнэ адамларын ганына боялыпды. эмма хөкүмет ол ганы үстүне гум пешөп гизләерин өйдйәрди. Хөкүмет билен халкын арасындакы уллакан горпам хут шу ередедир.

95-нжи йылың 12-нжи июлында хөкүметин өңүнден хич хили ярагсыз чыкылыпды. Эмма хөкүмет протестчилери дүрре хем түрме билен гаршылапды. Шол гүнүң эртеси, 13-нжи июлда болса, Ашгабадын 1-нжи СИЗО-сында туссагларын питнеси турупды. Бу питнэни хем хөкүмет дүрре билен гаршылады. Нетижеде, шол вагт МХК-нын башлыгынын орунбасары болан Назаровын айтмагына гөрө, 37 туссаг урлуп өлдүрилди. Бейлеки түрмелердэки гозгалаңлар ган билен ятырылды. Соң 12-нжи июлчы Чарымырат Гуров урлуп өлдүрилди. Гулгелди Аннанызов билен Гурбанмырат Мәмметназаров болса, хенизем туссаг. МХК-нын эври билен дәлиханадан гөйберилен Дурдымырат Хожамухаммет тээликде ене-де урлуп-енжилди. Бу фактлар халк билен хөкүметин арасындакы ганың голяндыгындан аламат.

Вакаларын логикасы хөкүметин халк билен ярагсыз-түрмесиз, адам дилинде гүрлешип-дүшүнишип билмежекдигини гөркезйәр. Ол өз халкыны, эгер сыясы талап билдирсе, ярагсыз көчө чыкса түрме, ярагы чыкса ок билен

гаршылаяр. Түрмеде болса, асла динлемейәр, кейп эдип өлдүрйәр, мынжырадыр.

Элбетде, диктатура гансыз-зулумсыз сакланып билмейәр. Ондан өтри, ислендик диктаторын эли ганлы боляр. Түркмен диктатурасам инди мазалы гана батды шекилли. Танкчылар гүнүнде Газанжыкдан угран харбылар билен атылан парахат адамлар барада президент диңе чала кэйинип оңды. Эмма харбылар билен атылан адамларын кимлердиги айдылмады, оларын машгаласындан өтүнч соралмады. Гана галан адамлар жогапкэрчилиге чекилмеди.

Аслында, питнечи харбылар кимлер, нэ чиндэки адамлар, озал нэхили гулук эдипдирлер, нэме себөпден Ашгабада тарап ярагы йөриш эдипдирлер, бу затлар хем нәбелли галды. Дүйнки гүн милли гошунда абрайлы везипелерде ишлөп йөрөн адамлары хөкүмет гаракчылар дийип ыглан этди. Горанмак министри Даңатар Көпековын ерине биканунчылыкда якасыны танадан Касымов белленди, шунуң биленем хемме зат бассыр-юссур, иш тамам билинди. Эмма бу чөзгүт дэлди. Бедениң бир о еринден, бир бу еринден риңли яра болуп дөмйөн дерде дине бир мелхем, демократия эм болуп билжекди.

Түркменистанда еди йыл бэри ыза гайдылар. Түркмен ёлбашчыларынын ызагалаклыгы, аң-дүшүнже, билим-соват тайдан чөңцелиги, ачгөзлүги хем шөхратпаразлыгы бүтин халкы ызагалаклыга, чөңцелиге долаяр. Хөкүмет бу курсы зор билен дурмуша гечирйәр. Халкын бокурдагындан берк гысыр, өкүз йыкан ялы, демлигинден япышыр. эл-аягыны гүйлйәр. Милициялыкдан полициялыга өсүп етишен касымовчылар, гиже-гүндиз

башга пикирлилерин кастында гезйән назаровчылар пикир хем рухы гассабың ролуны ерине етирйәрлер. Хәкимлердир министрлер, эмел етен бейлеки ёлбашчылар өзлерини гадым шаларың агта гуллары ялы алып барярлар, халка гөзегчилик бакмаярлар, өз гүнлерини говулаярлар. Бу эйём гражданлык жетлигиниң бир гөрнүшидир, ягны япык, или йүзүне ыглан эдилмедик урушдыр. Уршуң бир тарапында эли яраглы, дүррели хем түрмели, гедайлашан халкың хасабына баян аз санлы ёкары хем орта гатлага даянн хөкүмет болса, бейлеки тарапында дилсиз-агызсыз, чүл-чагалы, гарры-гуртулы, бичәре хем налач гарамаяклар бардыр. Ондан дине бир зат, хемме айдылан-дийлене табынлык талап эдилйәр. Ол табынам. Йөне онуң табынлыгындан хич хили нетиже ёк. Ол нәче табын болдугыча кән ишледилйәр, нәче кән ишледигиче-де гарып дүшйәр, нәче гарып дүшдүгиче-де йүки аграляр. Догры, түркмен гарамаяклары биз ишлэмзок я-да аз ишлейәрис, өңки етишдирийән пагтамызам, гөгүмизем етишдиремзок, эт-яг, йүң, юмуртга-да

табшырамзок дийип билерлер, эмма олар аз ишледиклериче-де гарып дүшйәндирлер. Асыл бу гидиште ишләр ялы иш, газанч эдер ялы ер тапмазлар.

Тарыхдан мәлим болшуна гөрә, бу ягдай гражданлык уршуның турмагы үчин етерлик себәпдир. Бир онда, бир мунда билдирийән питнечиликли мейиллерден хут шу ховпы дуйян нязовчылык нешекешлиге йөрите ёл ачяр диййәнлер хакытдан даш дүшйәндир өйдемок. эмма бу хем чөзгүт дәлдир. Озалам эрбет ягдайы өңкүденем агырлашдырмак билен дине бираз вагт утуп болар, йөне бу утушдан хөкүмет улы зат газанмаз. Түрмелериң ичинде урлуп хем демикдирилип өлдүрилийән, түрмәниң дашында ишсиз сурнукдырылян халк ахыры гурамачылыклы протестлере гелмели болар хем-де бу хөкүмет билен ганлы чакнышыклара элтер. Себәби хөкүмет өз халкына ят-кесекилериң, басыбалыжы хәкимлериң этмежек сүтемлерини эдйәр, оны ач гыряр. Хөкүметиң өзи хер нәхили биканунчылык этсе-де, халкы демини алдырман, жыңкыны чыкартман саклажак боляр. Асыл саклаярам. Йөне бу ене нәче вагта чекеркә?

Айбыны яшыран айңалмаз!

ТҮРКМЕН ГАЗЕТЛЕРИ ГАЗЕТМИ Я ГҮЛКИ?..

Түркменистанда чыкян газет-журналлар барада гүррүң этмек гызыксыз хем йүрекгысгынч. Себәби оларың хич биринде шу гүнки жошгунлы дурмуш, шу гүнки дүнийә, тәзеленйән ве азатлыга чыкян адамлар ёк. Догры, Түркменистанда жошгунлы дурмушам, шу гүнки дүнийә махсус өсүшем, тәзеленйән ве

азатлыга чыкян адамларам ёк. Гайта терсине, хемме зат өңки совет доңаклыгынданам бетер дар чыгра салыняр, галп идеология гурбан эдилйәр. Мунуң анык мысалы, илки билен, хабар серишделери, газет-журналлар болуп дуряр. Эйсем, Түркменистанда нәхили газет-журналлар чыкяр?

Озалкы “Совет Түркменистаны” газети “Түркменистан” ады билен, озалкы “Түркменская искра” газети болса “Нейтральный Түркменистан” ады билен чап эдилйәр. Бу газетлериң ховандарының, дөредижисиниң, ягны

учредителиниң Сапармырат Түркменбашыдыгыны айтсак, бар зат дүшнүкли болармыка диййәрис. Өңлер бу газетлер хөкүметин угруны, йөрелгесини аңладян ве шол угры голдап чыкыш эдйән метбугат органларыды. Инди бизде хөкүмет ёк, хөкүметин ерине Сапамырат бар. Шол хем газетлери дөрөдип, олар ховандарлык эдип билийәр. Онсоң газетлерем оны илкинжи сахыпаларындан башлап өвүп, вәсп эдип чыкыш эдйәрлер, илки биленем хер санларында онуң уллакан суратларыны чап этмеги борч дийип билийәрлер. Бу газетлериң баш редакторлары Какабай Ылясов билен Балкан Гафуров болса, түркмен оқыжыларына хич бир дүйпли макаланың авторы хөкмүнде өзүни танадып билмедик, эмма яранжаңлыгы ве кайылыгы голдамакда хөкүметин янында иң бир ынамдар адамлардыр.

Бу газетлерден соң хөкүметин ховандарлыгындакы “Ватан” газетини агзамак болар. Бу газет өңки “Яш коммунист” газетиниң ерине дийлип дөрөдилди, ховандары президент. Бу газетин дөрөдилмегине себәп болан зат “яшкомчуларың” гозгалаңы, иш ташлайшы болды. “Яшкомчулар” өз газетлери япылып, жайы тәзе дөрөдилен “Несил” газетине берленде гох-галмагал билен президент көшгүне йөриш этдилер ве оларың бу херекетини юрдуң көп санлы интеллигенция векиллери, йөнекей халк президенте гол бойы хат язмак билен ысгынсызжа голдады. Шондан соң президент налач болуп газети дикелтди, йөне башга ат, башга редактор ве башга мазмун билен дикелтди. Инди онда “яшкомун” батыргайлыгының дүшнүгем ёк.

Инди “Несил” газетини, ягны яшлар газетини гөрүп гечелиң. Бу газет өңки комсомолың органы болан “Яш коммунист” жайында, шол газети япмак ве даргытмак үчин дөрөдилен газетдир. Онуң илкинжи баш редакторы Аннамырат манадың йүзүне сердарың кешбини ерлеширмек зерур дийип чыкыш эденлериң бири болмак билен, хөкүметин ве онуң башлыгының иң мынасып вәспчыларының биридир. Соң ол “өсүп”, Эдебият ве сунгата” баш редактор эдили, ерине болса орунбасары Гулмырат Мырадов белленилди.

“Несилден” соң яранжаңлыкда Эдебият ве сунгат” газети гелйәр. Бу газет өңки Түркменистан языжылар бирлешигиниң ве Медениет министрлигиниң органыдыр, хәзир болса тутушлагына хөкүметин ховандарлыгындадыр. Оңа яңы-якыңларам президентин суратларыны көпелдип, хер өйде асып гоймалы дийип чыкыш эден сатирачы языжы Тәчмәмет Жүрдеков баш редакторлык эдйәрди. Йөне сатирачы языжының президентин суратыны көпелтмек барада сатира-юмор билен, яңсылап айдан задыны чын дийип дүшүндилик. А белки-де ол чыны билен айдандыр. Билип боланок. Йөне Жүрдековың өз редакторлык эдйән газетинде Лениниң томлары дагы хич зат экен, өзүмизде-де акылдар дөрөжек экен дийип, Сапармырат Ныязовың томлукларына өвгүли сынлар язаны велин чын. Йөне соң онуң бу яранжаңлыкларыны президенти яңсыламак дийип дүшүндиликми, нәмеми, бирден везипеден тайдырдылар. Бу газете озал Ашыргулы Байрыев, Тиркиш Жумагелдиев, Какалы Бердиев, Гурбандурды Гурбансәхедов, Байрам Жүтдиев, Тәшли Гурбанов, Байрам Велмырадов ялы языжылар баш редакторлык эдипди ве газетин ил ичиндәки абрайы улуды. Инди ол диңе

сердары васп эдйэр ве юмшажык эсерлери чыкармак билен чэкленйэр.

Озалкы “Совет эдебияты” журналының адыны үйтгетмек билен тээден дөредилен “Гарагум” журналы ве онуң баш редакторы Сапар Орэев хем режимиң баш васпчыларындандыр. Бир вагтлар түркмениң “Новый мири” адыны алан бу журнал инди эдеби нешир хөкмүнде өлүп галды. Озалкы “Ашхабад”, хэзирки “Ашгабат” журналы хем Шадурды Чарыев тарапындан редактирленилип, бир тэсин түркмен-рус эдеби неширилигинден чаламыдар хем асла окалмаян журналга өврүлди. “Яшлык” журналы япылды ве онуң ерине өңки “Пионер” - “Өлемгошар” журналы, “Мыдам тайяр” - “Всегда готов” газетлери (соңкы ады “Новча”) “Көрпе” - “Малыш” журналы бирлешдирилип, челпек ялы “Гүнеш” журналы дөредилди. Бу журналың редакторы хем вагтал-вагтал сердар хакында гыкылыклы хем чала башы говшан гошгулар билен чыкыш эдйэн Шадурды Чарыгулыевдир.

Соң ТП-ниң сураты ве пэхимлери билен чыкян газетлер шулардыр: “Мугаллымлар газети”

(ред. Д. Балакаев), “Ашгабат” (ред. О. Хешдеков)”, “Түркмен демирёлчусы” (ред.Б. Сэхедов), “Эсгер” (ред. А.Хожанязов), “Адалат”(ред. Х. Гурбандурдыев), “Талкыныш” (ред. Х. Дивагулыев)... Буларың хеммеси президентиң ховандарлыгында ве контроллыгында чап эдилйэн газетлердир. Өңки “Түркменистан коммунисти” журналының ерине чыкып башлан “Дияр” журналы хем президентиң ховандарлыгында чап эдилйэр.

“Ыкдысадыет ве дурмуш” газети, рус дилиндэки “Вечерный Ашгабат”, “Суббота”, “Контакт” газетлери, сатирики журнал болан “Токмак”, “Комсомолец Түркменистана” газети япылды. Илкинжи эркин пикирли журнал “Даянч” туссаг эдилди ве даргадылды. “Серпай”, “Түркмен или”, “Ата Ватан” ялы эркин газетлерем япылды. Олары дөредижилер болса, янамалара, түрмелере, дәлиханалара дучар эдилдилер.

Бир сөз билен айдыланда, Түркменистанда хэзир екеже-де азат метбугат органы ёк. Метбугат режиге, гулчулык сыясатыны орнашдырмага гуллуқ этдирилиёр.

Өз информациямыз.

Түркмен-түрк гатнашыклары

АРКАҢЫ ӨЗҮҢЕ ДИРЕМЕЛИ

Түркменистан гарашсыз дийлип жар эдилели бэри, Түркие бейик юрт, НАТО-ның агзасы, ол бизи илкинжи болуп ыкпар этди, бирине арка дирежек болсак, Түркийэ диремели диен ялы гүррүңлер галман гелйэр. Элбетде, Түркие улы дөвлет, онда улы-улы тежрибелер бар. Эмма шейле тежрибелер бизиң дүйнки

нулы доганымыз” Орсьетде-де болупды. Инди түрк гардашыгына я аркадашыгына алданмак, ягны бэхбитлер нукдай назарындан алнып барылян кичи дилден бәрдеки шелайынлыга ынанмак нэмэ герек.

элбетде, түркменлер йүз йыл говрак орсун агалыгы астында яшады. Ондан өң оны эйранлылар, өзбек феодаллары чапып гелипди. Шейле болансоң, инди оңа агасыз яшамак гаранкы гөрүнйэр. Шонуң үчинем хайдан-хай түркден ага эдинмек мейли дөреди. Эмма ол я-да бейлеки миллетден

ага гөзлемек пейдалымы-пейдасыз, шужагаз гысга дөвүр хем гөркезме кемини гоймады. эгер шундан соңам орса я түрке арка диремели диен гүррүңи эдйән адама, аркаң көп болса дирэбер, йөне дирэн ериң едигат дериси билен гопарып алаймасынлар дийип ачык айтса болар.

Мениң өзүм ТП-ниң метбугат гуллугында ишлейән дөврүмде, Ахмет Чалык диен түрк бизнесмениниң президент билен дүшушыгының шаяды болдум. Ол отуз яшлы йигитди, Тургут Озалдан Ныязовың адына язылан хат билен гелипди. Ныязов оңа Гыпжагың янындан жинси фабригини гурмага ве арзан түркмен пагтасына пенже урмага шерт дөрөтди. Нетижеде, түркмен пагтасы ене кесекиниң элине дүшди, түркмен дайханы чиг малы арзан сатмага межбур эдилди. Галыберсе, ахыр нетижеде-де, Ахмет Чалыгың ве бейлеки түрк фабрикантларының юрдуң арзан чиг малындан өндүрйән өнүмлеринден хем Түркменистан, пагта етишдирийән түркменлер дәл-де, эйсем, башгалар пейда гөрийәр.

Түрк гурлушыкчыларындан гелиән зыянам шонуң ялы. Себәби бу

ерде-де догручыллыкдан шейтанлык, икитараплайын гүмүртик гүррүңлер агдыклык эдйәр. Бизнесменлер дийилйәнлериң аңырсында, көпленч, ики тарапданам коррупирленен ёлбашчылар дурярлар. Олар аңсат пейда, улы газанч ёк ерине көвленмейәрлер. Аңсат пейдадыр улы газанч болса, хемише халкың жүбүсине гирмек билен баглы.

эгер биз арка диремели болсак, хайсыдыр бир мусулман юртларына дәл-де, эйсем демократик принциплере арка диремели. Себәби бизиң имринжек болян мусулман юртларымыз килең ызагалак я-да Орсьетдир Түркие ялы, өз дерди өзүне етик дөвлетлер. Олардан дердини гошаландыраймасан, дерман алмак кын. Доган-гардаш диен ялы сувжук гүррүңлер, эл огшамак я-да яңак сорушмак, совгат-серпай я-да парашеш беришмек хем дерман дәл-де, дерт, онда-да агыр, ёканч кесел.

Сүлейман Демирелдир Ныязовың сачаклы гатнашыгы хем хәзирликче шол ёканч кеселиң бир бөлеги. Түркиедәки демократик тежрибелер болса, диңе Түркменистанда демократик хөкүмет дүзүлсе пейдалы болар.

*Озал акан ерден акармаш арык,
Өзүн өвен йигдиң танапы чүйрүк,
Мертден ашна тутсаң, абрайңа шәрик,
Намарт ашнасына хиле гетирмиш.*

Магтымгулы

SOS!!!

ДҮНҮӨ ЖЕМГЫЕТЧИЛИГИНЕ ЙҮЗЛЕНМЕ

Ысламы йүзүне перде эдинен келлекесер талыпларың вагшылыгы барада бири-биринден элхенч

хабарлар эшидилйәр. Шол элхенчлик инди кән йыллар бәри Овганыстанда яшаян түркменлериңем башындан совулман гелийәр. Эмма хенизе-бу гүне ченли бу меселә етерлик үнс берилмейәр. Ол я-да бейлеки ерде, юртда түркменлериң көпчүликлейин гырылмагы, депеленмеги, намысына дегилмеги бизе дахыллы дәл ялы бир

кешпде, өз кичижик аладаларымыз билен болуп йөрүс. Эмма бу габахатдыр! Өзүни билйән адам үчин болса агыр намысдыр! Биз халкымызың, миллетимизиң ол я-да бейлеки ердәки, юртдакы векиллери нәхак төхмете сезевар эдиленде, өлдүриленде, оларың чагалары есир, аял-гызлары гүл-гырнак эдиленде, өзүмизиң халк, миллет хөкмүнде аз-аздан, ягны бөлеклейин өлдүрилийәндигимизи, ар-намысымызың депеленйәндигини, мертебәмизиң ере салыняндыгыны билмелидирис! Дине билибем оңмалы дәлдирис, эйсем бу агыр ягдайдан чыкмагың аладасыны этмелидирис, вагшылыга хем залымлыга иң бир айгытлы формаларда “Бес!” диймелидирис! Түркменистанда болса, эгер ол хакыкатданам бәш-он саны огры коммунистиң хем дашардан йыгнанан талаңчы бизнесменлериң дәвлети дәл-де, эйсем түркменлериң дәвлети болса, ол ерде дүйә түркменлериң ынсанпервер бирлешиги ишлейән болса, келлекесер талыпларың ганхорлугына гаршы көче йөришлери, протест акциялары гурналмалыдыр!

Аслында, ол я-да бейлеки юртда парахат илатың гырылмагы хем жезаландырылмагы, аял-гызларың намысына дегилмеги, гаррыларың хем чагаларың зорлуга сезевар эдилмеги милли меселе дәлдир, бүтинадамзат меселесидир! Бигүнә адамларың ганына галанлар, өйүни йыканлар хем намысына тоқунанлар, чага эл гаранлар ниреде болса-да, ким болсалар-да жезасыны чекмелидирлер. Олары хич бир бахана билен аклап я багышлап болмаз. Эгер шейле залымлык, талыпларың эдиши ялы, мусулманчылыгың хем ысламың

адындан эдиленде болса, бейле ысламчылар “Сиз мусулман дәл, капырың хем капыры!” дийип ачык айтмалыдырыс. Бу сөзи озалы мусулман юртларың векиллери айтмалыдырлар.

Бу сөз диңе түркменлере гөнүкдирилмән, эйсем түркменлер билен билеликте бүтин дүйәниң аңлы-башлы жемгыетчилигине йүзленмедир! Овганыстанда довам эдйән гражданлык уршы бу гүн хас ховплы дережелере гөтерилийәр. Кеседен мечев берилийән хем алдажы яраглар, уммасыз серишде билен үпжүн эдилйән талыпларың гелжекде хас айылганч яраглара-да эе болуп билжекдиги барада шу гүнлерден пикир эдилсе ягшы. Себәби оларда шейле ислегиң дөремегине я-да биреййәмден бардыгына эсас берйән дүйәни зор билен ысламлашдырмак ялы ялан идея-да, неше маддаларындан хем бейлеки гүмүртик сөвдалардан йыгнанан уллакан серишде-де, галыберсе, хәкиметде сакланмак үчин тәсир мейданыны гиңелтмек зерурлыгындан гелип чыкян чыкалгасызлык хем бар. Ысламы баханалап уршы хем гыргынчылыгы хүнәр эдинен, неше бизнесинде улы тежрибе топлан талыплар башгача болубам билмезлер.

Элбетде, Овганыстанда довам эдйән уруш шол юртда яшаян адамларың бетбагтлыгы. Йөне бу бетбагтлык бүтин адамзадың хем айбы. Белки-де бу хәзирки заман жемгыетчилигиниң чәресиз бичәре кешбиниң айнасы ялы бир зат! Йөне Овганыстанда я ене бир ерде туташан от эртир сениң дүйәниң о күнжегинде, гөзел хем асуда ерде гурнан овадан жайына ялын чабыратмаз дийип аркайынсырамак болмаз.

Вакаларың логикусына сын эдйән адамлар үчин Овганыстандакы шу гүнки зорлуклар, ыслам дининиң адындан эдилйән залымлык хич бир жәхтден

тээлик дәл. Бу зорлукларың дине Овганыстаның чәгинде сакланжагына, хас догруссы, йыкылан СССР-иң харабасында небсинден башга зады билмейән бисоват коммунистлер тарапындан доландырылян дөвлете меңзеш затлары бир зарбада демине дартмажагына хич ким гүвә гечип билмез. Талыплар билен Эйран Ыслам Республикасының арасындакы дартгынлы ягдай хут шундан хабар берйәр. Эгер талыплар Эйран ялы яраглы-техникалы, гошунлы-дүзгүнли дөвлетден чекинмәни билмейән болсалар, хич хили дипломатия, дүзгүне гарамаян болсалар, йөремейән танклы хем атмаян автоматлы, гара гарны чөрөкден дөйрулмаян гошунлы тәзе дөрән Орта Азия дөвлетлери оларың янында сув иченче-де ёкдур. Аслында талыплар Түркменистана хем Тәжигистана, Өзбегистана хем Газагыстана, хат-да Россия Федерациясына-да биреййәм этжегини этди, ягны үстүне чозмаздан ве басып алмаздан озалкы совет яшларыны тирьекдир героин билен майып эдип ташлады.

Түркменистаның коррупционер ёлбашчыларының Овганыстандан тонналап гелйән неше маддаларыны ерлемекде өзара ярыш гурандыгыны я-да бейлеки тәзе дөвлетлерде неше маддаларының улы ёлбашчылардан биыгтыяр сатылмаяндыгыны айтсак, тээлик айтдыгымыз болмаз. Себәби хениз СССР дөврүнде улы ёлбашчыларың тирьек чекендиги фактдыр. Шейле ягдайда түркмен хөкүметине ве шоңа чалымдаш бейлеки хөкүметлере канунчылыгың гиреви дәл-де, женаятчылыгың гиреви диймели. Бейле хөкүметиң башында дурян адамлар гоңшулыкдакы юртдан зорлук-сүтемден гачып гелен

илдешлерини пеналар дийип пикир яумыт этмек жуда йөнтемлик боларды. Олар юрдун ичиндәки адамлары пеналаноклар, талыпларың арачәкден аңырдан иберйән авы-зәхерине демир гала болуп гаршы дурмагың ерине, дине кичижик неше сөвдегәрлерини тутуп, тонналап гелйән тирьек хем героин акымы барада хич киме дил ярдырмазлыга, асла бейле проблема ёк ялы эдип гөркезмәге чалышярлар. Меселәниң дүйп өзенине, түкенмек ховпуны абандыран бетбагтлыгың көкүне етмәге тутуш ил болуп чәре гөзлемегинң дерегине, йүзлей хем бош гүррүң билен чәкленйәрлер. О гүррүңлерем дине ил йүзүне эдйәрлер. Эмма хакыкатда тутулан неше маддаларыны үйшүрип якмак ялы зерур чәрелери адата өвүрмейәрлер, шейдибем тутулан харыды гайтадан айлава саярлар, сатува чыкарырлар. Эййәм алты-еди йыл бәри овган тирьегиниң арачәкден бәрлигине акып дуранлыгына гарамаздан, түркмен хөкүмети хем бейлеки шоңа меңзеш хөкүметлер халкы бу беладан гутармагың пикирини эдерден гаты дашда. Оларың дине бир аладасы, күрсүде узаграк отурмак ве хер эдип-хесип эдип өз жүбүсини долдурмак аладасы бар.

Эгер шейле болмаса, Овганыстандакы түркменлери пеналамакдан, олар гыссаглы жанпена бермекден я-да үстүнден гечирип гөйбермекден битараплык баханасы билен йүз өвүрйән Түркменистана өз халкыны пеналамага, чагалары ач-ялаңач хем соватсыз гоймага, адамлары ишсиз хем айлыксыз йыкмага, түрмелере дыкмага, яшлары окуп-билимден махрум этмәге ве гул базарына, нешекешлиге, женаятчылыга, желепчилиге ковмага нәме бахана болярка? Чөрөкли хем берекетли юрды санлыжа йылда гедай

хем тозгун ягдая салмага нәме бахана болярка?

Бу гүррүңлериң башыны агырдып дийилжек бир сөз бар: Түркменистандакы я-да бейлеки тәзе дөрән дәвлетлердәки эден-этдиликлере гөз юмуп, бүтин дүнийәдәки, галыберсе-де Овганыстан, Эйран, Пакыстан ялы ысламың, мусулманчылыгың адындан асырлап женаятчылык, зорлук эдилйән ерлерде түркменлериң я-да бейлекилериң ынсан хукугы барадакы меселәни чөзүп болмаз. Аслында, бүтин мусулман дүнийәсиниң ызагалаклығы, аягастылығы ысламың адындан асырлап эдилен женаятчылыклар, зорлук-сүтем билен айрылмаз багланышыклдыр. Бу зорлуклар ыслама, мусулманчылыга хич вагт абрай гетирмәнди, гелжекде-де гетирмез. Терсине, Түркменистандакы ялы, дашары юртларың женаятчылыклы топарларының херекетлери билен утгашян ве хөкүмет эелериниң ачгөз шохратпаразлығы, мен-менлиги хем дийдимзорлугы билен чуңлашып гидип отуран кризис асырлап арзув эдилен дәвлетлиги долы газанман йитирмегимизе себәп болар. Икинжи бир тарапдан болса, Түркменистаның ве онуң ыкбалдаш юртларының уммасыз ерасты ве ерүсти байлыклары, шол байлыкларә эе чыкмага укыпсыз хем налажедейин эдилеп гөркезилйән я-да шейле налажедейин эркисизликде, гедайлыкда, бисоватлыкда сакланян халклары талыплар я-да эйранлылар, түрклер я-да ене бирлери тарапындан дүрли гөрнүшлерде талаңа хем гулчулыга салнып билер. Бу угурда сәхел бахана дөрән ягдайында, паряхатчылык баханасы билен, гайтадан рус империясыны

дикелтмәге сынанышыклар хем дөрәп билер. Шейдибем Овганыстанда түкениксизе сапан женжел Меркези Азия гечирилер. Онсоң ол урша индики асырың йигрминжи йылларына ченли гутарма болмаз. Нетижәде, бу гитлерчи фашистлериң гырғынчылығының ысламчы фашистлер тарапындан гайталамагына ёл берилдиги болар.

Вакаларың өсүши, Овган-эйран кризиси, Орсьетдәки кризис, Меркези Азия дәвлетлериндәки хеләкчиликли ягдай шу хили аладалары дөрөдйәр. Мундан чала горкмак болмаз. Бу агыр ягдайы эййәм шу гүнлерден гөрмек хем-де онуң өңүни алмак үчин чәрелер агтармак зерур. Бүтин түркмен меселесиниң чөзүлмеги үчин, озалы билен, аң бирлиги, интеллектуал битевилик мөхүм. Овнук бәхбитлерден ёкары гөтерилмек хем милли бирлиге, бүтинадамзат цивилизациясына йыкгын этмек, демократик йөрелгели Гүнбатара сөзүң хақыкы манысында якынлашмак мөхүм.

Бу гысгажык йүзленмәни бүтин түркмен халкына хем дүнийә жемгыетчилигине гөнүкдирмек ислейәрин: Келлекесер талыплара, дүнийә галп хем каст эдижиликли ыслам билен ховп дөрөдйән ганхорлара “Бес!” диелиң, хениз гич дәлкә янгыны өчүржек болалың! От-ялын хич кими аяп гоймаз! Онда-да аңсыз-башсыз, эл-аягы, бойы-башы ган, гөзи гызаран надан молласумаклар тарапындан туташдырылан от! Олар билен хак-худайың арасы ер билен гөгүң арасының дашлығы ялы дашдыр! Келлекесер талыплар, озалкы Чили диктаторы Пиночет ялы гарансоң дәл-де, эйсем хәзир суд жогапкәрчилигине чекилмелидирлер! Олара ачык хем актив, яшрын хем пассив ярдам берйән дәвлетлерден хасап соралмалыдыр ве

оларың хақыкы кешби бүтин дүнийә ачылып гөркезилмелидир!

Йүзленмәниң ахырында эхли мүмкинчилиги болан адамлары шу угурда херекет этмәге чагырарын!

*Ёвшан Аннагурбан, языжсы.
Норвегия. 23 окт. 1998й.*

Гүррүңиң довами

ТҮРКМЕНИҢ ЫЗЫ ЯРАРМЫКА?

Бизде, адат боюнча, ёгаланың хоссарларына гөвүнлик берилйәр, мерхумың ятан ери ягты болсун, ызы ярасын дийилйәр. Эмма түркмениң асырлык гөргүлерини ве шу гүнки налажедейин ягдайыны гөз өңүне гетирсең, пахыр боланың ятан ериниң асла ягты болмажагы, белки-де онуң габрында дик отуржагы, ызының болса асла ярамажагы, белки, вейран хем харап болжагы хақыдаңа гелйәр.

Эйсем-де болса, түркмениң Горкут атасы, Салыр Газаны, Алпарсланлардыр Тогрулбеклери, Байрам ханы, Несимидир Румусы, Гаражогландыр Юнус Эмреси, Азадысыдыр Магтымгулысы, Гайгысыз Атабайдыр Недирбай Айтагы, Шажә Батыры, Гурбанназар Эзиздир Нуры Халмәмеди... бу вейранчылыклары дуйман хем жебир чекмән, ятан ерлеринде терс өврүлмән гаршылап билермиди?... Бизиң өзүмиз бу затлары өлүп бир унудып билжекми? Бу не түкениксиз наданлык, бу не түкениксиз ызагалаклык, бу не түкениксиз гыргын? Аслында биз еврейлерденем кән гырлан миллет-ә! Эмма муңа үнс эдйәнмиз ёк, гайта бизи дүнийә танаяр, түркмени дүнийә ыкпар эдйәр дийип ниреде бир тунтавың айдып билжек сөзлерини хечжиклейәрис. Бу ялан, түркмени билйән ёк я-да өрән аз

билйәрлер. Түркмениң ганлы тарыхыны, шу гүнки вейран ягдайыны болса, асылам биленоклар. Бу хабара дерек биз дүнийә түркмениң аты бар, халысы бар, пагтасы хем гаракөлүси, небити-газы бар диен ялы, жүби тәжириниң пөвхе гүррүңини яйрадырыс. Ери, юрдундан гызыл өненде нәме, сен оны өндүрип, өзүне ярадып, чагаларыңа синдирип, юрдуң абаданлыгына угрукдырып билмесең. Я оны өзгелер гелип алсын, байлыгым башыма говга болсун, өңкүденем бетер тозайын, таланайын дийип вагыз эдйәрмиң? Хей, илде биз ялы шунча байлыгым, пулум я долларым бар дийип гыгырып йөрен бармы? Хақыкы бай байлыгыны диле чолап гыгыранок, шол байлыгы кесеки гөзден яшырмага, аявлы уланмага чалышяр, диңе соң баян адамлар, шол байлыга төтәнден эе боланлар, ягны, классыкы эдебиятың дили билен айтсак, новал дон геймәнлер”, сәхел байлыгы гөтеринип билмән, вес-вежера болярлар. Байлык олары дәли-межнун, хайрану-серасыма, масгара хем ойнатгы эдйәр. СССР дөврүнде гара гарны колбаса билен ак арақдан доймадык, диңе пара алмақдан ве көпрәк огурламақдан башга арзув этмедик коммунистсумагың хайдан-хай хажы болуп, эллерине гоша йүзүк, бойнуна алтын зынжыр дакып, ач чагаларың рысгыны харам көшклердир машынлара совруп дәлирәп йөрмесем, Лениндир Сталин бабасынң шанына айдылан айдымлары өз шанына айтдырып, йыкылан юрдуң көчелерине хем оба-кентлерине адыны дакдырып, кимдиги нәбелли эжесидир какасыны мазамлап, өз янындан өзи бирнәче гезек

гахрыман болуп йөрмесем шол вежералыгың бир ужы...

Йөне бу вежера башлангычлар инди өрэн улы чунлуклара, айылганч бетбагтчылыклар, милли хеләкчилиге далаш эдйәр. Өзем шол милли хеләкчилиге халкың өз ичинден чыкан интеллигенция голтгы берйәр. Ол муны өз милли масгарабазына яранмак үчин хем өз кичижик непине гарап эдйәр. Мүңлерче ат-абрайлы адамың, озалкы комсомоллардыр коммунистлериң мейлетин-межбуры ягдайда, интеллигент сыпатында маймын болуп ойнайшы ве милли бетбагтлык хакында пикир этмежек болуп хич зат билмедик, хич хили ховпа дүшүнмедик болшы бирбада гең ялы. Йөне мунда хич хили гең-таңлык ёк. Этмиш йыллап бизиң совет халкларымыз дийилйөне улы доган, ага, ёл гөркезижи хем пенди-несихат берижи болан рус комсомол-коммунистлериң демократлара

өврүлишлери ве хәкимиети эелән гүнлеринден талаңчылыга ятып, озалкы коммунистлериң огурлыкларының ченинде-чакында дурманлыклары хем бирбада геңди. Миллиардлап доллар огурлап, рус халкыны тарыхың бу гезекки ажап өврүминде-де тувмаяк гоян шол комсомол-коммунистлер бизиң түркмен комсомол-коммунистлеримизиң халыпасы хем ылым өвреден уссадыды, белки-де, биканун атасыды. Олардакы ганыбир гарындашлык, рухы бирлик ве вагшыяна ачгөзлүк хем доймаз-долмазлык диңе айратынлыкда алнан юртлары, халклары гедай гоюп оңмаз, бүтин дүнийәни тоздурар дийселерем гең галмалы дәл. Шу гүнки дин адындан херекет эдйән ганхор талыплар билен бүтиндүнийә гарамаякларыны бирлешдирмек адындан херекет эден ленинчилер аслында бирдир. Оларың икисем галп идеологияны байдак эдинйәрлер. Ачлык, гедайчылык, бибатлык, вейранчылык, гыргынчылык гетирйәрлер.

Ил ичинде бир яман сөз...

КИМИҢ ГӨЗИ ЧЫКМАЛЫ?

Мегерем, түркмениң шу гарып гүнүнде, шу эгбар ягдайында, Ата Ватаның шунуң ялы чатак чатрыкда ёл тапман, белки-де ёл йитирип галан махалында “Торубилмедигиң гөзи чыксын!” дийип язмак үчин үйтгешик бир зехин, сөзе-мана дүшүнмекден агыр махрумлык герекдир. Эйсем, ким нәмәни гөрүбилмейәрмиш? Түркменистан диен дөвлетиң диңе адының бардыгынымы, онуң башында чуннур бетбагт адамың, өзүни бойдан-баша яланчылык, галплык хем бош гүррүңлер билен

гүймемәге, алдамага, или хич зада дүшүнмейән надан я махлуклар сүрүси хасапаян ве бу хут шейле, башга хич зат дәл дийип өз-өзүни ынандырмага чалышян иңнән даражык пикирли адамың отуранлыгынымы? Шол бетбагтлыга бейлеки бир топар аңлы-дүшүнжели я-да аң-дүшүнжеден аздакәнде хабарлы, ягны онуң нәме билен ийилйәндигини чала аңян, бир ерлерде окан я-да эшиден адамларың хем гошулмагыны, нетижеде бу бетбагтлыгың бүтин бир миллетиң интеллигенциясының, тутуш халкың бетбагтлыгына өврүлмегини гөрүбилмейәрлерми?

Элбетде, бу гүнки Түркменистанда язянларың ве чап эдилйәнлериң нәхили йөрелгеден угур

алмалы болянлыгы, киме яранмак үчин, нәме максат билен язынлыгы дүшнүкли. Мен оларга горкак я яранжаң, өз шу гүнкиже непини билйән ве илиңем гарагы аксын диййән кичижик бәхбиде сатылан адамлар диймекчи дәл. Себәби ишден ковлуп, хич хили канунсыз юртда чүл чага билен еке галмагың ве ач өлмезлигиң, галыберсе түрмеде, эркисиз-ыгтыярсиз өлмек ховпуның адамы нәмелере межбур этжекдигине дүшүнмән дурамок. Эгер бираз гүнәде эден болсаң, ягны доландырян режим билен билеликте огурлыга, паракорлуга баш гошан болсаң, өзгелере гөрә кашаңрак жайда яшаян болсаң, овадан машын мүйән болсаң ве шол ягдайы йитирмекден, эртир эден ишлериңе жогап бермекден горкян болсаң, үстесине, өз сайлап алан режими голдамак күрсүңи довам этдирмән, кәбирлери ялы хақыкаты айтмак я өзүңи акламак ышкына дүшсең, гөзенегиң гаралып дуранына акылың етип дурка, көшк шахыры я журналисти болмакдан еңил пише ёкдугына, ягны мунуң ислендик эжиз адамың чықалгасыдыгына дүшүнмек кын дәл. Йөне “гөзи чыксын” ялы чөвжейжи эхең нәмә герек, сен асла киме чөвжейәрсин? Я горкына гыгырармың? Асла сениң ялан сөзлейәниңи, чыныңи айдып билмежегиңи, ил бендәниң хақыкы ягдайыны, юрдуң нә гүне дүшендигини айтмак барада пикир эден гүнүң күрсүден тайжагыңи хут өз чагаларың хем билйәрлер ахырын. Иң болманда өзүңи, отуран ериңи сыла, дәвлетиң адындан гүрлейәндигиңи, өз дережәң билен дәвлетиң дережесини, онуң башында отуран иң улы ёлбашчының дережесини гөркезйәндигиңи бери унутма ахырын. Дәвлет башында

отурмак диймек я-да кимдир бирлери билен дискуссия гирмек, жеделлешмек, өз пикирлериңи айтмак ики саны шерменде аялың көче сөгүшиниң дережесинден бираз ёкаррак болса ягшы ахырын.

Эйсем-де болса, гой, бир я ики адам өз дережесини гөркезсин, ислән задыны язсын, айтсын, бу биз үчин бейле улы бетбагтлык дәл, йөне ахырында бизиң соңкы еди йылда эден ишимиз -- дәвлет дийип эден әхли аладаларымыз я-да алада хөкмүнде гөркезжек болан бар гыкылыгымыз бидерек болуп чыкмаса ягшы! Вакаларың шу гүнки өсүшинден чен тутсаң, түркмениң шу гүнки сыясы-ыкдысады хем ахлак дережесине мазалыжа үнс берсең, бизиң дашымызы гуршап алан гүйчлериң мынасыбетине эмеле гелен ягдайың нукдай назарындан гарап гөрсең, ягдай говы дәл.

Озалы билен бизиң дәвлет гурмакда илкинжи нобатда эдилмели затлары, жемгыетчилигиң чуңнур консолидациясыны газанмагы ве кәмил сыясы-ыкдысады атмосфера дөретмеги дүйпден башарманлыгымыздыр. Бу болса өз гезегинде бизиң адамларымызы чуңнур конфронтация итекледди, бир-биреги сулхы алмазлык, бир-биреге ынанмазлык ягдайыны дөретди. Хөкүметиң башында отуран адамлар халкы долулыгына өз чәклиликлериңиң чыгрына доламага чалышдылар. Бу оларга белли бир дережеде башартдам. Адамларың кимси ишсизлик зерарлы, кимси чалт баямак үчин, кимси башга чыкалга гөрмән женаятчылыга йүз урды. Түркменде илкинжи гезек огры, паракор, яланчы-кеззап, нешекеш хем бикәр адамлар шейле көп дережелере барып етди. Эмма бу бетбагтчылыгың өңүни алмак үчин хич хили дүйпли чәрелер гөрүлмедди, гайта бетбагтлык улалдыгыча ялан шовхуна бат берилди.

Нетижеде, юрт багрыны ере берди. Оны чем гелен талады ве ислэн еринден гопарып алып гитди. Огурламак, хер эдип-хесип эдип бир затлар алмак, ахлаксызлык адата өврүлип башлады. Инди бу ягдайдан чыкмак үчин, озалы илат ичине ылалашык, бир-биреге ынам, хормат тохумыны сепмели. Йөне инди бу тохум жуда кынлык билен шинеләр,

гөгерсе-де ягысы-чырчыгы көп болар.

Конфронтация, ягны гаршы дуруш, жетлик мейли, гөзүң чыксын дийип чөвжелмэнде-де, етжек дережесине етди. Бу ягдай гарамаяк илат билен дең дережеде, хөкүмет агажының чүр башында отуранлара-да ховплы. Бир ел турансоң, агажың башам ере дегйәр я-да билине гол етмез дарагтлар агдарылып гидйәрлер.

ГЕП ЖАЙДА ДЭЛ, ХАКЫДАДА

Гурбанназар Эзизовың яшан жайының, Гүлнабат Эжәниң, Халнабат гелнежәниң өй-ожагының үстүне трактордыр бульдозерлериң мүңзешип гелйәнлиги барадакы хабар мени узак Норвегияда узаклы гиже дик отуртды. Гурбанназар шахырың поэзиясы ялы сададан арасса, йүреге якын ховлы, заңды халал, шыгырдан-сөзден үшүги болан түркмениң хич бириниң ша көшгүне чалышмажак мукаддес ховлусы, шахыра өмүр берен мэхрибан эне хем онуң пежиң гапдалында салланчак үврәп отурышы, бир гезек болса гарындашлыкдан гүррүң ачып, аңырдан гелйән гатнашыклары чөшлейши, дайы угрум, мешхур Бегназар дөрүң әеси Бегназарың атының гүррүңини берип, бизиң дайы-еген гатнашыгындакы адамларымызың атларыны агзашдырып, Гурбанназар билен гарындаш чыкаршы -- бары гөз өңүме гелди дурды ве нгатыбир дашам дэлсиңиз” диен сөзлери дагам гулагыма гайта-гайта эшидилип гитди. нБәш саны түркмен-ә би, ызласаң хеммеси догану-доланан, чыкану-дайы-еген чыкар” диен

сөзлери ядыма дүшди. Шол бәш саны түркмениң арасында-да сыланшыгың, сабырлылыгың, сөйгиниң дэл-де, эйсем эсгермезлигиң, гөриплигиң, йигренжиң тохумының сепилмеги, огра ядыгәрлик дикип, догра хапа соврулмагы, иң сонунда-да бир-биреги басыбилмез ягы сайып йөрмегиң орч алып баршы, бу беланың ил диен пәлваны бу гүн болмаса эртир янбашдан айлап уржагы, белки, эййәм йыкандыгы хем галмаз эдендиги барадакы ажы хакыкат серими сарсдырып гечди...

Дургунлык йылларында биз нәдебият-сунгатчылар” болуп, Алты Гарлының яшан жайыны йыкылмакдан алып галыпдык. Себәби о махал газет сөзи, языжы-шахырлар, журналистлер диңленийәрди. Инди Түркменистанда не диңленийән галды, не-де сыланян. Бу гүн Гурбанназарың өйи йыкыляр, озал Сахы Жепбарың өйи йыкылды. Йөне Сахы Жепбарың агтыклары хем гиевиси Ашгабат шәхер Ичери ишлер управлениесиниң алтынжы бөлүминде парахат демонстрантлара жеза бермекде ыхлас гөркезип, өз мешхур аталарының өйүни йыкан хем сесини сем эден режими икелләп голдаярлар... Эмма гүррүң хәзир бу хакында дэл, түркмениң еке-тәк хем гайталанмажак шахыры Гурбанназар Эзизовың түркмен интеллигентлерини рухы тайдан бирлешдирип отуран, олары хемише, шахырың доглан хем ёгалан гүнлери

гужагына йыгнаян ховлусының йыкылянлыгы хакында баряр. Хей, бейле-де бир гутармак болармы, озал бу өйи хут гарашсызлык йылларында ики гезек ярдылар, биринжи гезек шахырың хала читилен портретине ченли огурлап гитдилер, икинжи гезек эзиз Хүмметден галан алтын-күмүш шайлара эл урулды, индем шахырың өй-музейи эдилмели ховлы йыкыляр, онуң экен хем суваран, саясында чилим чекен үзүмлери, баглары тракторың астына дүшмели, түркменде инди хич бир мертебе галмадымыка...

Догрусыны айтсам, айдара сөз, диере зат тапмадым. Юрт йыкылярка, шахырың өйи йыкылман галармы, онда-да хак шахырың дийип, ажы хакыкаты боюн алдым. Бу хакыкат мени ер билен гөгүң арасында сермагаллак элдип, еке-ялңыз гойды хем түркмениң өз ганлы тарыхында ене нэчинжи гезек янының ере дейэнлигини, онда-да гаты йыкылянлыгыны гөзүме басды.

Хак шахырың ыкбалы ил ыкбалы, юрт ыкбалы билен бир боляр. Юрт йыкылярка, түркмен бирлиги, битевилиги чат ачдырылярка, йүреклерде, гөвүнлерде чуңлашып барян жайрыклар чуңлашырка хем шол жайрыкларың үсти япражыклар билен япылып, хич хили жайрык ёк дийлип гыгырылярка өйлериң хем адамларың барха гиңэп барян горпларда йитип гитмегине гең галасы иш ёк. Сяясатдан хем ыкдысадыетден чөңце, үстесине жиннек ялы адамкэрчилиги, ынсабы болмадык адамлар пыгамберлиге хем таңрылыга далаш эдйэркэ, бет ниет хем бет пыгыл канунлашдырылып, башгача пикирленмек хем эркин сөзлемек булагайлык хасапланярка бу кануналайык ягдай. Йөне бизиң

юрдуң йыкылмагына, онуң мукаддесликлериңиң, аң, акыл, мертебе белентликлериңиң депеленмегине, ере егсан эдилмегине гаршы дурмагымыз, бу гүнки түркмен бетбагтчылыгыны болаймалы зат, болмалы зат хем гечилмели этап хөкмүнде кабул эдип билмезлигимиз, халкдан хич хили голдав болмаса-да, гул эчилик жемгыетиндэкэ гайра дур дийён түркмен кайыллыгыны рет этмегимиз башга геп. Шу гаршы дурушлыкда, халкың жуда аз санлы дүшүнжели бөлегиниң сапында, өң хатарларда Гурбанназар шахырыңам дуранлыгы, онуң түркмен сэхрасы ялы киреңсиз хем бейик рухлы гошгуларының түркмени дирикэң өлмеклиге дэл-де, эйсем, өлеңден соңам дири болмаклыга, гөреше чагырянлыгы бейикдир. Шонуң үчинем намарт режим онуң өйүне, начар эжесиниң хем бичэре аялының, юмрук ялы мирасдарының үстүне трактордыр бульдозер сүрүп баряр. Хамала, түркмениң йигриминжи асырдакы иң бейик шахырыны догран эне, онуң ожагыны саклан, чагаларыны кемала гетирен начар гүнэкэр ялы, режим олардан илиң шахыра сөйгүси, хорматы хем сылагы үчин ар алмага чалышяр. Бу түркмен диктатурасының йүзи, еңсеси хем бүтин барлыгы. Ол өзүниң илкинжи гүнлеринден бэри илиң өйүни йыкып гелйэр, онда-да кейп эдип, маза билен йыкяр. Совет дөврүнде өйи йыкылянлара, жайының еринден ёл я бейлеки дүшйәнлере ислэн еринден жай хем йыкылан жайына дерек, етирилен зыяның өвезини должак пул берлен болса, гарашылан, товелла эдилен болса, тэзе Түркменистанда йыкылжак жайдан гошуңы чекмэге үч гүн пурыжа берилйэр. Эгер сен шол мөхлетде гошуңы чыкармасаң, бар задың танкың я тракторың мәжүм эдижи тигирлериңиң ашагында галяр дийип, миллет гүррүң эдйэр. Жайыны сил йыканлара болса,

йигрими-отуз бөлек чөреге етер ялы пул берйәрлер хем шәхерден алысда бир ерлерде меллек хөдүрлейәрлер. Бу-да дөвлетий йүзи.

Пайтагтда ичер ялы сув тапыланок, адамлар ирден туруп, эллери бедрели хем жыңырлы, эдил уруш йылларында габалан Ленинградда яшаян ялы, сув нобатына дурярлар. Томсуң эпгегинде тутуш микрорайонлар сувсуз порсашып отыр, режим билен гелйән сув болса я ләбикдир, я-да деррев кесилер. Адамсыз мыхманханаларда, сейилгәхлерде нәче дийсең фонтанлар хем бассейнлер гуруляндыр. Эмма миллетий мыхманчылык хем сейил этмек ядына дүшйән дәлдир. Бу-да дөвлетий йүзи.

Түркменистандакы антихалк режимий дегене гөзүм менден дәл архитектурасы, дашары юртлулар билен бирлешип миллионлап доллар урмак практикасы, гөр, кимлерий үстүнден дүшмедиде ве ене кимлерий үстүнден дүшмез. Халк кайыл хем гүнү-лаллыга салса, интеллигенция овнап гидип отурса, дурмалыда дурмаса, ойланмаса, айңалмаса, миллети эзенегинден галдырмага дерек чукура итсе, нәме этсең болжак экени. Түрклердир французлар, эйранлылар билен гурлан бикешп хем майрык мыхманханалар, адам бармаян метжитлер ве бейлеки өз бахасындан он эссе гыммат дүшен биналар, гара ёллар, гөр, нәче гелмишеги месси-хайран миллионер этдикә?

Элбетде, бу махал бизде хасап берленок, Ныяз ханың нөкери болсаң боланы, ур, уржашдыр, огурла, өлдүр. Хасап исләний депесинде Ежовың хем Берияның вепалы шәгиртлери Гагарың оглы билен Назарың оглуның дүрреси ойнаяр. Немец

фашистлериний совет харбы есирлерине ниетләп гуран газ камераларында ишлейән эли гамчылы фашист аялларына гаты чалымдаш Сиңрениң гызының концлагерлерем үстесине. Чагаң билен гедай гез, ач отур, сувсуз ят, гелмишек, өзүнден кән эссе бисоват, ачгөз хем огры түркүң гапы гулы бол, йөне сесиңи чыкарма, эгер чыкарайсаңам сердарың шанына айдым айдып, чыпдырма язып чыкар. Хайп...

Гурбанназар шахыр бу хили намартлыга өңүнден баха берипди:

*Я ол намартмыка чын сөзден горкян
Хем горкусы үчин чын сөзе душман?*

Йөне таягың ики ужы бар, Түркменистандакы режимий дегене гөзүм менден дәл архитектурасы диңе ил гара гүнлиний жайларыны юмруп оңмаз, эйсем бир гүн өз башына-да етер. Өзем мунуң үчин улы бир задам герек болмаз. Шу йылың язында Ашгабадың ёкарсындан гелен сил сувларының гөни тәзе көшгүң үстүнден инмеги, ягны тогсан миллиондан говрак американ долларына гурлан бу бинаның бижай ховплы ерден, сил ханасындан салнан болуп чыкмагы, эгер вагтында дуйлуп, гыссаглы чәрелер гөрүлмедик болса, көшги силиң сүпүрәймегиний я сүпүриленден говы этмезлигиний әхтималлыгы эйсем шундан хабар бермейәрми? Аслында, сув соруужы насосларың сандан чыкмагы, каналың гум билен араны кесип, дагдан инйән сувларың чөле тарап сырыкмагының өңүни алмагы ялы чөңцеликлер себәпли Ашгабат шәхериний ашагында ерасты сувларың көп мөчберде йыгнананлыгы хем ховплы держелерде ёкары галанлыгы бу гүн киме гизлин. Бу ягдайы бейик ер хасапланян Мединиститутың бинасының ашагындан, алтынжы микрорайоның жайларының астындан, Хитровканың

жайларының астындан чыкан сувларам дуйдурма кемини голянок. Шейле ягдайда-да улы гурлушыклара дүйнәң пулуны харчлап, көне жайларың дашына мермер даш елмәп, ене бир топар зыяна галынып йөрүлмегине, Ашгабады Әнев, Гәверс я-да Овадандепе тарапа хас ойланышыклы өсдүрмегиң пикирини этмән, юмрук ялы шәхериң гөзгөртеле экологика хеләкчилиге тарап сүйшүп гелмегине дегене гөзүм менден дәл архитектурасы диймән, наданлык хем көрлүк диймән, башга нәме дийип болар...

Йөне бир зады велин айдып болар. Йыллар гечип, түркмениң шыгырындан-сөзүндән, Магтымгулының кесбинден гүррүң ачыланда, Гурбанназар шахырың дөрөдиджилигине овран-овран гайдылып гелнер хем хут шу диктатура йыллары, онуң яшан жайыны, шахырдан галан улы ядыгәрлиги йыкан режим хем ятланар, шейдибем несиллер бизиң башымыздан мусаллат болуп инен ганлы режиме гелжекде-де гаргыш

эдерлер. Гаргыш болса, хич кими галындырмаз! Эмма гаргышдан бәрде-де кән зат бар. Орсъети олигархлар билен билелешип чөкерең Ельциның президентликден айрылып гидип билмән, хениз гитмәнкә гачара юрт гөзләп, дашары юртлардан жай сатын алып йөрши, чагаларындан ар алынмагындан горкмагы бизиң түркмен режимчилеримизем ойландырмалы тема. Себәби күрси дийлен зат хич киме бакы берленок, бир гүн ондан кимем болсаң дүшмели боляр. Күрсиден дүшеңсөң болса, хайсы юрда гитсеңем, хер ниче бейик хаятларың аңырсына гачсаңам тапярлар. Шонда адамлар жайымы йыкыпдың дийип, жайыңы йыкжак болуп дурмазлар ялы, нәхак түрмә салыпдың, төхмет атыпдың, огурлык эдипдиң, бигүнә адамлары өлдүрипдиң... дийип дурмазлар ялы, гарран гүнүң, Пиночет ялы, эзенегинден тутуп суд этмезлер ялы, чагаларыңы жогапкәрчилиге чекмезлер ялы, өнүндән пикир эдениң говы, эгер пикир этмек укыбың галан болса...

30.09.98.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ПОЗИЦИЯСЫ БАРАДА

Адатча, түркмен гиң халк. Йөне гиң болмалы зат бар, гиң болмалы дәл зат бар. Гиң болмасыз зада гиң болмага түркмен гадымлардан бинамыслык дийип баха берипдир. Кәбир аңлы-дүшүнжели адамларың шу гүнки ягдайда-да хич зада дүшүнмедик болмагы, бипархлыгы хем кәте

шол дүшүнже билен арачөклешйәр. Эмма биз кимдир бирлерини бинамыс я классыкадакы ялы муханнес дийип атландырмагың тарапында дәл. Эмма халкың нәме ислейәнини айтмагы велин боржумыз хасаплярыс. Бу пикири голдап-голдамазлык болса хер кимиң өз иши. Биз өз пикиримизи хич киме

зор билен ынандырмак ислемейәрис. Олара уймак я уймазлык хер кимиң өз ынанчларына баглы. Шонуң ялы-да редакцияның чап эдйән макалалары барада хем бейлеки пикирлер билен гүррүңе гошулмак-да болар. Биз бу гүррүңчилиге хеммелери чагырарыс хем-де өзүмизе гызыклы гөрнен пикирлери бейлеки неширлерден гөчүрип чап

этмеги-де ниет редакцияның позициясы.
эдинйәрис. Бу

““Ене сиз нәме ислейәрсиз?” дийип сораянам бар-хов...”

Оппозиционерің гүррүңден.

ХАЛК АДАЛАТ ИСЛЕЙӘР!

Биз нәме ислейәрис? Озалы билен юртдакы бидүзгүнчиликлерің, шол санда хөкүмет яланчылыгының бахымрак соңуның гелмегини ислейәрис. Муңуң үчин болса, илки билен азат метбугат, эркин пикирли журналистлерің дүрли гарайышлары аркайын айдып билмеклери, галыберсе-де сыясы азатлык зерур. Эмма бизің Түркменистанда сыясы азатлыгың ысам ёк. Мерхеметлимиз Америкада бир топар затлары сөз беренем болса, он икинжи июлчыларың хеммесини азатлыга чыкармады. Соң мәлим болшуна гөрә, он икинжи июлчы Гурбанмырат Мәмметназарова түрмәнің ичинде икинжи гезек суд эдилеп, ясыгының ашагындан неше маддасы чыкды дийип, гошмача йыл кесилипдир. Соң эшидип отурсак, бейлеки бирнәче он икинжи июлчың хем янына тиръек ташлап, түрмеде икинжи гезек суд эдипдирлер ве үч йылдан гошмача иш кесипдирлер. Мерхеметли Америкада гыссага дүшүп, шол вагт ады белли болан он икинжи июлчыларың Гулгелди Аннаныязовдан башгасыны бошатмак барада буйрук берипди. Гурбанмырат Мәмметназаров болса, Ашгабат секизлиги дийлип таналян выждан бендилериниң арасында ады агзалмансоң, түрмеде галыберипди. Бу йигит барада диңе индиден соң билинйәр. Эмма нязовчылар оны

азатлыга чыкармак хакында пикирем эденоклар. Галыберсе, Гулгелди Аннаныязовы, Хошалы Гараеви, Мухамметгулы Аймырадовы хем азатлыга чыкармалы. Оларың хичиси хөкүмет башында отурып, халкы ач хем яланач гоян сыясы-ыкдысады женаятчыларча гүнә эденоклар, ил рысгыны огурланоклар я пара алып, юрдуң эмләгини гелмишеге береноклар, гайта хакыкат хем адалат угрунда гөрешдилер.

Асылкысыны айтсаң, түрмедәки выждан бендилерини хер хепдеде Ашгабатдан Омон иберип урдурян хөкүметің өзүни адалатың хем канунчылыгың гиреви хөкүмүнде кепиллендиржек болшы хем гаты гендир. Түркмен түрмелеринде гүйч хем зорлуклар, айылганч гынамалар хем кемситмелер, шантаж хем хайбат билен ислендик адамың бойнуна ислендик гүнәнің гоюляндыгыны, 37-нжи йылың гайтадан гетирилендигини инди хеммелер, хусусан-да түрмә иши дүшенлер гаты говы билйәрлер. Түрмеде өлдүриліән адамларың саны-сажагы ёк. Түрмеде кеселчиликден өлйән я майып болян хем санардан кән. Түрме начальниклери болса, шол довзаха дүшен илдешлерини талап кейп чекйәрлер. Нязовчы хөкүмет бу затлара ики гөзүнем юмуп середйәр. Себәби оңа халкың гөзүнің одуны алмак, оны горкузып сакламак герек. Ол өзүнің юрды доландырмага укыпсыздыгыны, ишсизлигиң хем нешекешлигиң, юрдуң таланмагының хем тоздурылмагының өңүни алмага аңының-акылының

етмежекдигини говы билйэр. Эмма хер эдип, хесип эдип сакланмага, хэкимети элден гидермезлиге чалышяр. Себэби оңа хэкимети элден гидермек хасам ховплы, эдилен женаятлара, огурлыклара жогап бермели болар диен горкусы улы. Шу себэпденем хөкүмет Байрамалы түрмесинде урлуп гөзи көр эдилен, акылы үйтгедилен хем өлдүрилен Чарымырат Гуров барада дил ярман оңжак боляр. Онуң нэхили ягдайда өлдүрилендигини, бу дөвлет табшырыгыны кимлериң ерине етирендигини гизлемэге чалышяр. Женаятчылары, адам өлдүрен ганхорлары яшыряр, халкара жемгыетчилигине мәлим болан айылганч женаят барада женаят ишини гозганок, парахат йөрише чыкан, сыясы талаплары өңе сүрен герчегеиң озал өзүни кемсиден, депелән болса, инди рухуны

кемсидйэр. Эгер шейле болмаса, ягны Чарымырат нерессе хайсыдыр бир төтөнлейин женаятчының элинден өлен болса, хөкүмет ол женаятчыны биреййэм тапардам, чэресинем гөрерди. Чарымырат нерессэниң түрмеде билкастлайын, залымлык билен өлдүрилендиги барадакы пикирлери рет эдерди. Эмма залым касымовчылар дымырлар, диймек оларың айдала затлары ёк. Йөне биз, халк велин бу барада дыммалы дәл дийип пикир эдйэрин. Себэби Чарымырат ялы герчеклер халк үчин, халкың абат дурмушда яшамагы үчин өңе чыкярлар. Залым ханлар, диктаторлар ел ялы гечип гидер, эмма халк ядында Чарымырат ялы мердана йигитлериң ады галар. Бу шейле болупды, шейле-де болар. Гой, касымовчылар билсинлер, кемсидилен халк олары дири гүнлерем нэлетлейэр, өленлеринден соңам яманлыкда ятлар.

ГДА-ны ЖАҢЛАНДЫРМАК БАШАРДАРМЫ

Эйсем, ГДА-да нәмелер боляр? Өңки СССР-иң ерине дөредилен бу бирлешик өз-өзүнден өлуп гидер дийип пикир эденлер ялңышайдылармыка? Соңкы айларың довамында ГДА-ны реанимирлемек угрунда алнып барылян тагаллалар нәмэниң аламаты? Озалы айтмалы зат, өңки коммунистлерден дөрән демократлар халкың ынамы меселесинде биреййэм ызларындан етдирдилер. Оларың демократик дөвлет гурмак барадакы вадалары большевиклериң дайханлара ери, ишчилере завод-фабриклери бермек барада берен вадасы ялы болды. Хас

догрусы, хэкиметде сакланып галан соңкы коммунистлер өңки коммунистлерден хас яланчы ве хас ачгөз болуп чыкдылар. Адат болшы ялы, бир ялан өз мөвритини гечирениннен соң, онуң ерине икинжи ялан гелйэр. Өңки СССР-иң территориясында демократик дөвлет гурмак барада сөзленен ялан өз мөвритини гечирди, онуң ерине болса бэхбитлер угрундакы, тэсир мейданы хем хэкимлик угрундакы ачык гөреш гелди. Бу гөреш и ачык боюн алмажак болубам икинжи яланы ойлап тапдылар, оңа Меркези Азия дөвлетлерине ыслам фундаменталчылыгының ховп салмагы диен ялы мовзуг бердилер. Ыслам Керимовың ГДА-ның Москвада гечен маслахатының ызысуре гайтадан Москва гелмегине ве Ельцин билен душуммагына рус хабар серишделеринде улы эхмиет берилмеги

болса нобатдакы яланы ялан билен перделемекден башга зат болмады. Бу башагайлыклар, озалы билен, газ турбаларының Орсьете дахылсыз ерлерден чекилжек болмагы хем американ тэсириниң гөрнетин гүйчленмеги ялы факторлара аша чыдамсыз гараян Москвада хәкимият ве империя кризисиниң өңүни алмага эдилйән соңкы сынанышыклар билен баглыды. Грузияның президенти Шеварднадзэниң жанына каст эдилжек болунмагы ялы белли фактлары бу сынанышыкларың яшырын алапатларыңдан хасапламак болар. Ныязовың Америка сапарының ызысүре Москва йыгнанышан ГДА-чы президентлере бу сынанышыгың ачык формалара гечйэндигини тассыкламакдан башга алач галмады. Өз жанына каст эдилениниң ызысүре Москва бармак чоммалдан Шеварднадзэниң хем илки нэме пикир эденлиги, соң бу пикириң дүрли себәплере гөрә йылмалып ёк эдилендиги болса башга бир улы гүррүниң темасыдыр. Ички проблемалары дашардан чөзмеги дэп эдинен Москваның Овганыстандыр Чеченистандан соң ат гөчүмине айратын үнс берйәнлигини велин хэзир айтмалы. Бу гезек шейле гөчүм мультимиллиардер Борис Березовскиниң ГДА-ның ерине етирижи секретары везипесине белленмеги хем-де хайдан-хай президентлер билен икичэк гүррүндер гечирип башламагыдыр. ёгса онуң күрсүден дүшүрилени хем кыхланып йөрлени яп-яңыды.

Хава, ГДА-да бир белалар-а голяр. Орсьет өз хәкимият хем империя кризисини ГДА-ны реанимирлемек билен еңмек ислейэр. Нэрзачылыгың ве миллетчилигиң өсмегинден хем-де генерал Лебедь

ялы бириниң хәкимияти алмагыннан өлер ялы горкян елицинчилериң бу херекетинде хич бир гең-таңлык ёк. Гең-таңлык милли гарашсызлык идеяларыны өңе сүрен Карымовлардыр Рохмановларда. Ельцинчилер ялы, оларам өз хәкимият кризислерини дашардан чөзмек ислейэрлер. Хас догрусы, өз сыясы оппонентлерини Москва хем өыслам фундаменталчылары” диен өңден гелиён демагогия билен горкузмак ислейэрлер. Эмма бу демагогиядан Москва-да, Москва билен ыслам фундаменталчылыгына гаршы “үчлүк” дөрөйдән Өзбегистандыр Тәжигистана-да неп болмаз. Терсине, кризис барха бетер чунлашар ве өңки СССР-иң территориясындакы дөвлетлериң эхлисини хеләкчилиге алып барар. Бу бир тарапдан өңки ялңышлары гайталамак болса, икинжи тарапдан одуң үстүне яг гуймакдыр.

Яман ери, коммунистлер бу хакыката дүшүнип билмезлер. Нетижеде, турувбашдан ГДА гаршы чыкан ве оны өз хәкимлигини чөклендиржек бела хасаплан Ныязовың хем тэзе дөрән “үчлүге” гошулмагы гаты мүмкинди. Йөне бу ГДА-ның реанимирленмегини, ягны СССР-иң гайтадан дикелдилмегини асла аңладып билмез. Себәби дийсен, СССР диен ялан өз мөвритини биреййәм өтүрди. Онуң мирасдары ГДА хем мөвритини өтүрип баряр. Диймек, диңе реформалар ёлы галяр. Хала орус бол, хала-да өзбек, хала тәжик бол, хала-да түркмен, не Борис Ельцинден неп болар, не-де Борис Березовскиден. Себәби оларың өзлери нирә йыкылжакларыны биленоклар...

Эйсем-де болса, ГДА-ны, ады бар-да, ози ёк бирлешиги реанимирлемек пикири яшамагыны довам этдирйэр. Хэзирки пурсатда бу пикир билен жуда эржел хем

чылшырымлы шахсыет Борис Березовский мешгулланыр. Онуң ноябрың икинжи онгүнлүгинде Ашгабатда, женап Ныязовың хузурында пейда болмагы хем шол эржеллик билен баглы. Ныязовың Березовскэ ресми суратда бержек жогабы, ягны Ашгабадың битараплыгы барадакы пикири гарашылмаян зат дэлдир. Березовский хем бу гүррүңни эшитмерин ойдүп я шонуң билен ызына гайтмак үчин гелен дэлдир. Диймек, бу ерде ил-гүне айдылмаян ничиксидир бир ылалашыклары, хас догруссы, Ныязовың эйранда бирхили, Америкада бирхили гүрлейши ялы,

соңы билен ызында дурулмажак бир пикире, дилдүвшүге гелендир дийип чак этсе болар (Илден гизленип эдилйән маслахата дилдүвшик диймек ныязовчыларың оз тапап зады!). Говусы, биз дилдүвшүк барада чак урман, вакаларың гелжекки осүшине, довамына гарашалың. Йоне бу меселеден соз ачыланына горэ бир зады шу вагтдан айтмак болар, олам болса инди таланан халка не ГДА-дан, не-де битараплыкдан неп болар. Шонуң үчинем халк оз ыкбалы барада березовскилерсиз хем ныязовларсыз ойланса хас пейдалы боларды.

Москва-Берген, май-ноябрь, 98.

Йыгындыдан йыгнанын

КӨШК ДЕГИШМЕЛЕРИ

Ныязов көшгүң коридорында Мырадова габат гелйэр:

- Багышлаң, Сапар Атаевич, би сизиң аягыңыздакы көвүшлериң бири гара, бирем сары-ла?
- Ай, хава, өзүмем гөрдүм, йоне чалшайын дийип барсам, ол ердэки көвүшлериңем бири гара, бейлекисем сары экени.

* * *

Үч президент - Назарбаев, Каримов, Ныязов Таңрының хузурына баран.

- Мениң халкым хачан говы яшар? - дийип, илки Назарбаев соран.
- Ене-де отуз йылдан дийип -- Худай онуң сорагына жогап берен. Назарбаев: “Вах, онда оңа мең өмрүм етжек дэл экен” аглап чыкып гиден. Каримовам Аллатагала шол сорагы берен хем: “Ене-де элли йылдан” диен жогап алан. Керимовам аглап чыкып гидйэр. Бирденем худайың өзем аглап башлаяр. Ныязов ондан нэме үчин агляянын сораар Худай: “Сең халкың багтлы боланыны гөрмегэ менем өмрүм етмезмикэ дийип агляян” диен.

* * *

Ики түркмениң гүррүңинден:

- Бех, шейле бор гидер отырмыка-рай?
- Шейле бор гидер отыр.
- О нэме үчин?
- Себэби биз шейдип отырыс-да.

* * *

Диктор:

-- Түркменистанда адамдан гыммат зат ёк...

Мугаллым:

-- Гойсана-айт, адамдан-а нах жорабам гыммат.

Мугаллымың аялы:

-- Радио билен даввалашып отурмасана. Сең жорап алманыңа бәш йыл дагы болд-а!

* * *

Түркменистаның президенти хова бюросына жаң эдйәр:

-- Эртир хова нәхили болжакка?

-- Нәхили ислесеңиз, шонуң ялам болар...

* * *

Обалы түркмен билен шәхерли түркмен душушяр:

-- Ери-хов, нәхили? Бир мыдар бармы?

-- Ай, чыдаса болжак-ла. Гоюн-гечилеримизи ийип гутардык. Инди бир сыгрымыз галды.

Сең өзүң нәхили?

-- Бизем машынымызы ийип гутардык, инди өйүң гошы галды.

* * *

Ашгабатлы мугаллымың квартирасы. Аррыклан сачакчылар ашханада сүйренип, чөрек овунтыгыны гөзлейәрлер. Шол вагтам мугаллым ишден гелйәр. Сачакчылар оңа небсиагырыжылык билен середйәрлер:

-- Нәме, ёлдаш мугаллым, айлыгы ене индики ай бержек дийдилерми?

* * *

Тәзе түркмен байының аялы өй хызматчысыны ковяр. Хызматчы хүңүрдейәр:

-- Угурсыз аял экениңиз, сиз хатда дүшекде-де менче ёг-а...

-- Оны сизе ким айтды, әримми?

-- Ёк, әриңизин сүрүжиси айтды.

* * *

Баллымырат Какаев президенте вепалылыгыны субут этмек үчин онуң өңүнден эйләк-бейләк ылгаяр. Президент:

-- Аяга чолашып алдың-ай -- дийип, онуң сыртына депйәр. Баллымырат хырра ызына өврүлйәр. Гөрс-ә президент..

-- Вий, Сапар Атаевич, немәм аягыңыза дегәйдими... Багышлавериң!

Юрт. Эркин нешир. Эсасландыран Ё. Аннагурбан.

1998-нжи йылың ноябрындан нешир эдилеп башланды.

Интернетдәки сах.: www.annagurban.com
